

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет
Факультет бізнесу та права
Кафедра економіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»

Аналіз та оцінка ефективності розвитку лісового господарства у
регіоні (на матеріалах Волинської області)

спеціальність 051 Економіка

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Економіка»

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
Групи ЕК-41
ЧИЖЕВИЧ Олександр Васильович

_____
(підпис)

Керівник:
Доктор філософії, доцент
Косінський Петро Миколайович

_____
(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.
Доктор філософії (PhD), доцент
Гарант освітньої програми:
Косінський Петро Миколайович

_____
(підпис)

Луцьк – 2025 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу та права

Кафедра економіки

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 051 Економіка

Освітня програма: «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки
проф. Шубалий О.М.

«__» _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ЧИЖЕВИЧ Олександр Васильович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи

Аналіз та оцінка ефективності розвитку лісового господарства у регіоні (на матеріалах Волинської області)

Керівник роботи: Косінський П.М.

затверджені наказом закладу вищої освіти від «17» січня 2025 р. №27/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «14» червня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи

посібники, підручники, наукові монографії, наукові періодичні видання, нормативно-правові документи, статистичні збірники Головного управління статистики у Волинській області, Інтернет-ресурси у вільному доступі тощо

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

ДОДАТКИ. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу:

1. Зміст поняття «економічна ефективність» в наукових джерелах

2. Методи аналізу ефективності лісгосподарської діяльності

3. Економічні методи оцінки ефективності діяльності лісового господарства

4. Порівняння переваг України та Польщі в сфері розвитку лісового господарства

5. Площа, на якій проведено роботи з відтворення лісів за 2019-2024 роки

6. Заготівля та реалізація продукції за 2022-2024 роки в регіоні

7. Вплив кількості лісової продукції на її вартість за 2022–2024 роки

8. Динаміка площа захисту лісів від шкідників та хвороб у Волинській області

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>1 розділ</i>	<i>доц. Косінський П.М.</i>		
<i>2 розділ</i>	<i>доц. Косінський П.М.</i>		
<i>Висновки та пропозиції</i>	<i>доц. Косінський П.М.</i>		

7. Дата видачі завдання «30» вересня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	<i>Обґрунтування теми</i>	<i>до 30.09.2024</i>	
2.	<i>Огляд літератури із досліджуваної проблеми</i>	<i>до 31.10.2024</i>	
3.	<i>1 розділ</i>	<i>до 31.12.2024</i>	
4.	<i>2 розділ</i>	<i>до 15.04.2025</i>	
5.	<i>Висновки та пропозиції</i>	<i>до 20.05.2025</i>	
6.	<i>Формування списку використаних джерел</i>	<i>до 25.05.2025</i>	
7.	<i>Формування додатків</i>	<i>до 27.05.2025</i>	
8.	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	<i>до 31.05.2025</i>	
9.	<i>Нормоконтроль</i>	<i>до 01.06.2025</i>	
10.	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	<i>до 07.06.2025</i>	
11.	<i>Представлення кваліфікаційної роботи бакалавра до захисту</i>	<i>до 14.06.2025</i>	

Здобувач вищої освіти

_____ (Чижевич О.В.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (Косінський П.М.)
(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Чижевич О.В. Аналіз та оцінка ефективності розвитку лісового господарства у регіоні (на матеріалах Волинської області). – Кваліфікаційна робота бакалавра на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота бакалавра за спеціальністю 051 Економіка, освітня програма «Економіка». Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2025.

Мета кваліфікаційної роботи бакалавра полягає у проведенні аналізу та оцінки ефективності розвитку лісового господарства у регіоні на прикладі Волинської області. Об'єктом дослідження є процес аналізу та оцінки ефективності розвитку лісового господарства у Волинській області. Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти здійснення аналізу та оцінки ефективності розвитку лісового господарства у регіоні на прикладі Волинської області.

У першому розділі представлено теоретичні аспекти забезпечення ефективності розвитку лісового господарства, вивчено зміст поняття ефективності; досліджено методи аналізу та оцінки ефективності діяльності лісового господарства; розглянуто український та польський досвід в сфері ефективного розвитку лісового господарства.

У другому розділі представлено аналіз та оцінку ефективності розвитку лісового господарства у волинській області, представлено загальну характеристику лісового господарства у Волинській області; проведено аналіз показників економічної діяльності підприємств лісового господарства у регіоні; оцінку показників ефективності лісового господарства Волинської області.

Висновки та пропозиції містять обґрунтування заходів для підвищення ефективності розвитку лісового господарства у регіоні.

Ключові слова: ефективність, лісове господарство, регіон, Волинська область, обсяг реалізованих.

ANNOTATION

Chyzhevych O.V. Analysis and evaluation of the effectiveness of forestry development in the region (on materials of the Volyn region). – Manuscript.

Qualification work of bachelor in the specialty 051 Economics, educational program "Economics". Lutsk National Technical University. Luck, 2025.

The purpose of this bachelor's qualification paper is to analyze and evaluate the effectiveness of forestry development in the region, using the Volyn Oblast as an example. The object of the study is the process of analyzing and evaluating the effectiveness of forestry development in the Volyn Oblast. The subject of the study comprises the theoretical, methodological, and applied aspects of analyzing and evaluating the effectiveness of forestry development in the region, exemplified by the Volyn Oblast.

The first chapter presents the theoretical aspects of ensuring the effectiveness of forestry development, explores the content of the concept of effectiveness, investigates methods for analyzing and evaluating the effectiveness of forestry activities, and examines Ukrainian and Polish experiences in the field of effective forestry development.

The second chapter presents an analysis and evaluation of the effectiveness of forestry development in the Volyn Oblast. It includes a general description of forestry in the Volyn Oblast, an analysis of the economic performance indicators of forestry enterprises in the region, and an evaluation of the effectiveness indicators of forestry in the Volyn Oblast.

The conclusions and proposals contain the justification of measures to increase the effectiveness of forestry development in the region.

Keywords: effectiveness, forestry, region, Volyn Oblast, volume of realized products/services.

ЗМІСТ

	ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА	11
	1.1. Визначення змісту поняття ефективності	11
	1.2. Методи аналізу та оцінки ефективності діяльності лісового господарства	11
	1.3. Порівняння українського та польського досвіду ефективного розвитку лісового господарства	19
РОЗДІЛ 2	АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ	25
	2.1. Загальна характеристика лісового господарства у Волинській області	25
	2.2. Аналіз показників економічної діяльності підприємств лісового господарства у регіоні	30
	2.3. Оцінка показників ефективності лісового господарства Волинської області	34
	ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	49
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59

ВСТУП

Актуальність теми. Лісове господарство відіграє надзвичайно важливу роль у системі національної економіки України, забезпечуючи не лише екологічну стабільність, але й економічний розвиток та соціальний добробут. Ліси є джерелом цінних природних ресурсів, виконують водоохоронні, ґрунтозахисні, рекреаційні та санітарно-гігієнічні функції, що зумовлює їхню особливу цінність для суспільства. Волинська область, значна частина території якої вкрита лісами, має значний лісовий потенціал, що робить її одним із ключових регіонів у контексті лісокористування. Ефективне та раціональне управління лісовим господарством Волині є запорукою сталого розвитку регіону та збереження унікальної природної спадщини для майбутніх поколінь.

Однак, сучасні виклики, такі як зміни клімату, що призводять до збільшення ризиків пожеж та поширення шкідників, проблема нелегальних рубок, недостатнє фінансування галузі, а також застарілі методи управління та технології, створюють значні перешкоди для досягнення оптимальних показників ефективності лісового господарства. В умовах ринкової економіки та інтеграційних процесів, питання підвищення ефективності функціонування лісового господарства набуває особливої актуальності. Це вимагає проведення глибокого аналізу та об'єктивної оцінки існуючих показників ефективності, виявлення факторів, що впливають на них, та розробки обґрунтованих рекомендацій щодо оптимізації управління та підвищення продуктивності лісових ресурсів.

Питання ефективності лісового господарства є предметом багаторічних наукових досліджень як в Україні, так і за кордоном. Значний внесок у розвиток теоретичних та методичних засад оцінки ефективності лісокористування зробили такі видатні вітчизняні та зарубіжні науковці: Опенько І.А., Степчук Я.А., Цвях О.М. (досліджували економічну ефективність використання земель лісогосподарського призначення в умовах децентралізації влади), Карпук А.,

Шостак М. (вивчали сутність, оцінку та механізм забезпечення еколого-економічної ефективності лісокористування).

Проте, незважаючи на значну кількість наукових робіт, комплексний аналіз та оцінка показників ефективності лісового господарства саме Волинської області, з урахуванням її унікальних природно-кліматичних умов, соціально-економічних особливостей та специфіки управління, залишається недостатньо вивченою. Існуючі дослідження часто мають загальний характер або присвячені окремим аспектам функціонування лісового господарства, що не дозволяє повною мірою врахувати регіональні особливості та розробити максимально ефективні рекомендації. Це зумовлює необхідність проведення даного дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є проведення комплексного аналізу та об'єктивної оцінки показників ефективності лісового господарства Волинської області та розробка обґрунтованих практичних рекомендацій щодо її підвищення в сучасних умовах.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання:

- вивчити зміст поняття ефективності;
- дослідити методи аналізу та оцінки ефективності діяльності лісового господарства;
- розглянуто український та польський досвід в сфері ефективного розвитку лісового господарства;
- представити загальну характеристику лісового господарства у Волинській області;
- провести аналіз показників економічної діяльності підприємств лісового господарства у регіоні;
- провести оцінку показників ефективності лісового господарства Волинської області;
- обґрунтувати заходи для підвищення ефективності розвитку лісового господарства у регіоні.

Об'єктом дослідження є процес аналізу та оцінки ефективності розвитку лісового господарства у Волинській області.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні засади аналізу та оцінки розвитку лісогосподарської діяльності на прикладі окремого регіону – Волинської області.

Методи дослідження. У процесі виконання дипломної роботи були використані такі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння, систематизація та узагальнення – для вивчення наукових джерел, формування понятійно-категоріального апарату та обґрунтування теоретичних положень дослідження. Емпіричні методи: статистичний аналіз (аналіз динамічних рядів, кореляційно-регресійний аналіз), економіко-математичне моделювання, графічний метод, порівняльний аналіз, метод експертних оцінок – для обробки та інтерпретації статистичних даних, виявлення закономірностей, оцінки впливу факторів та прогнозування показників ефективності. Інші методи: метод системного аналізу – для комплексного вивчення лісового господарства як складної соціально-економічної системи.

Інформаційною базою дослідження послуговували нормативно-правові акти України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, статистичні дані Державної служби статистики України та Поліського лісового офісу ДП «Ліси України», матеріали періодичних видань та інтернет-ресурсів.

Практичне значення одержаних результатів. Методичні підходи до аналізу й оцінки ефективності розвитку лісового господарства на регіональному рівні можуть бути використані у практичній діяльності Поліського лісового офісу ДП «Ліси України» та аналогічних підрозділів з інших регіонів України.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були апробовані під час участі на науково-практичному заході.

Публікації. Основні теоретичні положення і практичні результати дослідження були викладені в одних тезах доповідей обсягом 0,1 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається із вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладений на 58 сторінках комп'ютерного тексту, в тому числі 4 рисунки та 14 таблиць. Список використаних джерел складається з 27 найменувань і представлений на 3 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

1.1 Визначення змісту поняття ефективності

У сучасних умовах глобального потепління, зростаючого тиску на природні ресурси та необхідності забезпечення сталого розвитку, роль лісового господарства в економіці та екологічній безпеці країни суттєво зростає. Окрім того, що ліси забезпечують нас деревиною та іншими природними ресурсами, їхня роль є дуже значною з точки зору екології. Вони сприяють збереженню біорізноманіття, впливають на погодні умови та покращують якість повітря і водних ресурсів. Водночас, лісове господарство є базою для галузей промисловості. Зокрема, воно безпосередньо живить лісову та деревообробну промисловість (виробництво пиломатеріалів, фанери, меблів, будівельних матеріалів), забезпечує сировиною целюлозно-паперове виробництво, а також є джерелом ресурсів для лісохімічної промисловості. Зростає і значення лісового господарства у біоенергетиці, де відходи лісозаготівлі стають джерелом відновлюваної енергії, що сприяє зниженню залежності від традиційних викопних палив. Ця багатогранність підкреслює не лише екологічну, а й стратегічну економічну цінність лісів для стабільності та розвитку національної економіки.

Питання покращення ефективності використання лісових масивів стає надзвичайно важливим для України. Наша країна має значні лісові запаси, але водночас стикається з рядом проблем. З огляду на це, дослідження та оцінка показників ефективності лісового господарства є критичною складовою для прийняття правильних управлінських рішень. Це також важливо для формування стратегій сталого розвитку та забезпечення прозорості лісової галузі.

У сучасній економічній теорії та практиці ефективність відіграє роль у оцінці будь-якої діяльності. Проте, як зазначають дослідники, сам термін

«ефективність» не має однозначного визначення і залежить від контексту його застосування. Особливо це стосується поняття «економічна ефективність», що потребує детального розгляду.

На думку М.Ю. Паничок з якою ми погоджуємося, «термін «ефективність» має різні значення за умов його використання у різних контекстах» [5]. Здійснивши аналіз деяких наукових джерел можемо зрозуміти, що існують різні аспекти розуміння терміну «економічна ефективність» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1. Зміст поняття «економічна ефективність» в наукових джерелах

Трактування поняття	Автор(джерело)
«Кількісне відображення співвідношення між отриманим результатом від ведення господарської діяльності за певний період та витраченими ресурсами на ведення даної діяльності» [2].	О.І. Петков
«Це отримання максимально можливих благ від наявних у розпорядженні ресурсів»[3]	А.О. Ярославський
«Результативність економічної діяльності, яка характеризується зіставленням отриманого економічного результату до витрат, які зумовили отримання цього результату» [4].	В.В. Іванченко
«Співвідношення між витратами та доходами, що отримує суб'єкти підприємницької діяльності»[1]	Н.В. Трусова
«Є основним критерієм для оцінки теоретичний та практичних рекомендацій у прийнятті управлінських рішень у сфері природокористування в умовах децентралізації» [6].	І.А. Опенько
«Як категорія економіки відображає дію об'єктивних економічних чинників, що виявляється в результативності виробництва» [7].	М.М. Радева
«Узагальнений показник, що характеризує ступінь досягнення і темп соціально-економічного прогресу соціалістичного суспільства і включає в себе розрахунок різноманітних кількісних показників, які з фінансової, технічної сторони оцінюють діяльність підприємства» [8].	Н.А. Боровик
«Співвідношення ефекту (результату) і витрат (ресурсів), що зумовили цей ефект» [9].	К. Кухта
«Знаходження оптимальних (із позицій збереження якісних та кількісних характеристик екосистем та прагнень лісокористувачів до максимізації прибутку) варіантів господарських рішень, які забезпечать комплексне, раціональне та невиснажливе використання обмежених ресурсів лісу на всіх стадіях відтворювального процесу в лісовому комплексі, що дозволить максимізувати вигоди на основі узгодження національних, регіональних та локальних пріоритетів» [10].	А. Карпук
«Співвідношенням економічного ефекту до певних витрат чи ресурсів, які було затрачено для його досягнення» [11].	Ю.В. Чучук
«Один із самостійних видів загальної ефективності, критерієм визначення якої виступають економічні, стратегічні і тактичні цілі, що вирішуються в процесі відповідної діяльності» [12].	О.Г. Волощук

Примітка. Побудовано автором на основі джерел [1–4, 6–12].

На основі вище сказаного можна дати таке поняття «Економічної ефективності. Економічна ефективність – це узагальнюючий показник результативності господарської діяльності, що виражає співвідношення між досягнутими результатами (ефектами) та витраченими ресурсами. Вона відображає здатність економічної системи або суб'єкта господарювання досягати максимальних результатів при мінімальних витратах, забезпечуючи раціональне використання ресурсів, інноваційний розвиток і стабільне зростання. Ефективність може оцінюватися як на рівні підприємства, так і на макроекономічному рівні з урахуванням соціально-економічних та екологічних аспектів.

В господарській діяльності, ціллю ефективності є досягнення максимальних результатів при мінімальних витратах ресурсів. Це передбачає раціональне використання всіх видів ресурсів: матеріальних, трудових, фінансових та інформаційних. Завданнями забезпечення ефективності є:

- оптимізація використання ресурсів: досягнення максимально можливого обсягу виробництва або послуг при заданому обсязі ресурсів, або мінімізація витрат для досягнення бажаного результату;
- максимізація прибутку та рентабельності: забезпечення фінансової стабільності та зростання підприємства;
- підвищення конкурентоспроможності: досягнення переваг на ринку за рахунок якості продукції, зниження собівартості, впровадження інновацій;
- забезпечення сталого розвитку: збалансування економічних, екологічних та соціальних аспектів діяльності.

Комплексна оцінка ефективності лісового господарства виходить за межі суто фінансових показників, охоплюючи широкий спектр впливу. Важливо розуміти, що результативність роботи галузі має значні наслідки як для функціонування самого підприємства, так і для розвитку економіки на різних рівнях. Розглянемо ключові аспекти цього впливу:

На рівні підприємства:

- збільшення прибутковості та рентабельності – більш ефективно використання ресурсів прямо відображається на фінансових результатах;
- підвищення інвестиційної привабливості – ефективно підприємство є більш привабливим для інвесторів, що сприяє його подальшому розвитку;
- зміцнення конкурентних позицій – дозволяє випускати конкурентоспроможну продукцію та послуги;
- покращення соціального забезпечення – зростання ефективності створює передумови для підвищення заробітної плати, поліпшення умов праці та соціальних гарантій для працівників.

На регіональному та національному рівнях:

- стимулювання економічного зростання – ефективно лісове господарство вносить значний вклад у ВВП регіону та країни;
- забезпечення зайнятості – галузь створює робочі місця та забезпечує доходи для населення;
- наповнення бюджетів – сплата податків та зборів від діяльності лісового господарства є джерелом надходжень до місцевих та державного бюджетів;
- екологічна стабільність – ефективно управління лісовими ресурсами гарантує виконання ними водоохоронних, ґрунтозахисних, клімато-регулюючих та інших екологічних функцій, що є важливим для здоров'я населення та якості довкілля;
- розвиток суміжних галузей – забезпечення сировиною деревообробної, целюлозно-паперової промисловостей стимулює їх розвиток.

Проведений аналіз показав, що термін «економічна ефективність», має багатоаспектне трактування в науковій літературі. Проте, у контексті даного дослідження, під економічною ефективністю розуміється узагальнюючий показник результативності господарської діяльності, що відображає співвідношення між досягнутими результатами та витраченими ресурсами. Завданнями забезпечення ефективності є оптимізація використання ресурсів, максимізація прибутку, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку. Таким чином, комплексна оцінка ефективності лісового

господарства має враховувати не лише фінансові показники на рівні підприємства, але й значний соціально-економічний та екологічний вплив на регіональному та національному рівнях.

1.2. Методи аналізу та оцінки ефективності діяльності лісового господарства

Для забезпечення комплексної та об'єктивної оцінки ефективності функціонування лісового господарства, а також для розробки дієвих рекомендацій з її підвищення, необхідно використовувати широкий спектр методів економічного аналізу. Кожен з цих методів дозволяє розглянути різні аспекти діяльності підприємства та галузі в цілому, виявити ключові фактори впливу, сильні та слабкі сторони, а також тенденції розвитку.

У таблиці 1.2 представлено характеристику основних методів аналізу ефективності, їх суть та приклади застосування у контексті лісового господарства. Застосування цих методів дозволить не тільки діагностувати поточний стан, а й обґрунтувати стратегічні напрямки розвитку та підвищення ефективності лісової галузі.

Представлені у таблиці 1.2 методи економічного аналізу – факторний, порівняльний (бенчмаркінг), динамічний, SWOT-аналіз та структурний – формують комплексний інструментарій для оцінки ефективності лісового господарства. Кожен з них, маючи свою специфіку, дозволяє отримати всебічне уявлення про діяльність галузі. Факторний аналіз дає змогу кількісно оцінити вплив окремих чинників на показники ефективності, тоді як порівняльний аналіз надає можливість зіставлення з кращими практиками. Динамічний аналіз виявляє тенденції розвитку показників у часі, SWOT-аналіз є незамінним для стратегічного планування, а структурний аналіз дозволяє визначити ключові складові ресурсів, доходів та витрат. Застосування цих методів у сукупності забезпечить аналіз ефективності лісового господарства та стане основою для

розробки обґрунтованих рекомендацій щодо її підвищення на різних рівнях управління.

Таблиця 1.2. Методи аналізу ефективності лісогосподарської діяльності

Метод аналізу	Суть поняття	Приклад використання
Факторний аналіз	«Він забезпечує кількісну оцінку впливу чинників на досліджуваний показник і дає можливість відповідним підбиранням та коригуванням факторів формувати або змінювати параметри управління капіталом» [13]	Можемо дослідити, як зміна площі заготівлі або впровадження нової техніки впливає на обсяг виробленої деревини чи рівень витрат.
Порівняльний аналіз (бенчмаркінг)	«Бенчмаркінг (від англ. benchmark – «початок відліку») – постійний процес порівняння продуктів (товарів), виробничих процесів, методів, форм та систем управління, інших характеристик організації загалом та її окремих частин (підсистем) з подібними елементами виробничо-управлінського типу інших організацій» [23]	Для порівняння підприємств, регіонів, країн в порівнянні з еталонами у даній галузі.
Динамічний аналіз (аналіз у часовому розрізі)	Зміна показників за певний період часу для виявлення та оцінки тенденції на ринку.	Аналіз обсягів лісозаготівлі, рентабельність або заліснення за певний проміжок часу.
SWOT-аналіз	«Дозволяє побудувати стратегічний баланс і проаналізувати можливі стратегії поведінки підприємства в ринковому середовищі» [24]	Інструмент для стратегічного планування,
Структурний аналіз	Дозволяє проаналізувати структуру ресурсів, доходів та витрат або продукції для визначення домінуючих складових на підприємстві.	Аналіз витрат на заробітну плату, техніку, відновлення лісу чи охорону

Примітка. Побудовано автором на основі джерел [13, 23, 24].

Оцінювання ефективності лісогосподарської діяльності є надзвичайно важливим елементом для управління лісовими ресурсами. Воно дає можливість визначити ступінь економічної виправданості, екологічної рівноваги та суспільної користі лісового господарювання. Використання різноманітних методик оцінки дозволяє всебічно досліджувати досягнення та приймати обдумані управлінські постанови. У поданій нижче таблиці наведено основні методи, їхній зміст, формули обчислення та плюси використання. (табл. 1.3)

Таблиця 1.3. Економічні методи оцінки ефективності діяльності лісового господарства

Метод оцінки	Коротка характеристика	Показник, що використовується для аналізу
Оцінки рентабельності	«Комплексний відносний показник, який характеризує фінансово-економічну ефективність діяльності підприємства з точки зору отримання прибутку, відображає ефективність вкладеного капіталу або спожитих ресурсів» [14]	Pa- рентабельність активів Rk- рентабельність капіталу Pi- рентабельність інвестицій
Чистий приведений дохід(NPV)	«Визначає абсолютну величину ефекту від реалізації проекту, та пропонує розраховувати його як різницю між сумою приведених до теперішньої вартості всіх грошових потоків доходів та сумою дисконтованих грошових потоків витрат проекту» [15]	$NPV = \text{ГП} - \text{IC}$, Де ГП – грошовий потік, IC – сума інвестиційних коштів
Внутрішня норма рентабельності	«Це така ставка дисконту, при якій сума чистих грошових потоків з урахуванням фактора часу дорівнює інвестиційним витратам» [16]	$IRR = (\text{Sn} / \text{I}_0) - 1$, Де Sn – дохід за n-років, I ₀ – початкові витрати
Прибуток	Відношення теперішньої вартості прибутків до початкових інвестицій	$PI = NPV / IC$
Ефективність використання основних засобів	Визначає ефективність за показником витрат на одиницю продукції	фондовіддача, фондомісткість, фондорентабельність

Примітка. Побудовано автором на основі джерел [14-16].

Представлені в таблиці економічні методи оцінки ефективності охоплюють як статичні, так і динамічні підходи до аналізу. Методи оцінки рентабельності (рентабельність активів, капіталу, інвестицій) є фундаментальними показниками, що характеризують прибутковість використання різних видів ресурсів. Вони дають уявлення про те, наскільки ефективно лісогосподарське підприємство генерує прибуток від своїх операцій та вкладеного капіталу, що є базовим для фінансової оцінки.

Важливим блоком є інвестиційні методи оцінки, такі як Чистий приведений дохід (NPV) та Внутрішня норма рентабельності (IRR). Ці показники є незамінними для аналізу довгострокових проєктів у лісовому господарстві,

враховуючи фактор часу та дисконтування майбутніх грошових потоків. Вони дозволяють об'єктивно оцінити доцільність капіталовкладень у лісовідновлення, технічне переоснащення, створення лісопереробних потужностей тощо, шляхом порівняння приведених доходів з початковими інвестиціями. Показник Прибутку (PI) доповнює цю групу, вказуючи на співвідношення між приведеними вигодами та інвестиціями.

Окремо виділено метод оцінки ефективності використання основних засобів, який фокусується на продуктивності та віддачі від використання матеріально-технічної бази. Такі показники як фондівіддача, фондомісткість та фондорентабельність є критично важливими для лісового господарства, оскільки воно є капіталомісткою галуззю, що вимагає значних вкладень у техніку, обладнання та інфраструктуру.

Варто зазначити, що окрім економічних методів оцінки, в лісовому господарстві потрібно використовувати також і екологічні методи оцінки. «Еколого-економічна оцінка лісових ресурсів – необхідна передумова розв'язання широкого кола питань оптимізації лісокористування. Її значення важливе у зв'язку з переходом до ринкових відносин, широким і повсюдним впровадженням економічних методів управління природокористуванням, коли особливо необхідна об'єктивна оцінка величини всіх факторів виробництва – праці, виробничих і природних фондів, в тому числі лісових ресурсів».[17] Серед усіх методів оцінки, я б хотів виділити ті, які на мою думку є найважливішими, а саме:

1. Метод еколого-економічної оцінки лісових ресурсів. Він визначає грошовий еквівалент екосистемних послуг лісу.
2. Індикатори сталого лісокористування. Серед них виділю коефіцієнт заліснення, відсоток відновлених площ, рівень біорізноманіття.
3. Життєвий цикл продукції. Визначає аналіз впливу господарської діяльності на довкілля протягом усього життєвого циклу продукції.
4. Метод екологічного аудиту. Це комплексна перевірка відповідності діяльності екологічним нормам.

Окрім економічних підходів до оцінювання лісівничої діяльності, критично важливо вдаватися й до екологічних методів. У сучасному лісовому господарстві ці методи набувають особливої значущості, оскільки гарантують збалансоване поєднання економічних вигод з екологічною безпекою та забезпеченням сталого розвитку. Найбільш результативними є методи, такі як еколого-економічна оцінка, яка дозволяє визначити економічну вартість екосистемних послуг, які надає ліс, і показники сталого лісокористування, що характеризують рівень збереження і відновлення лісових екосистем.

Метод аналізу життєвого циклу продукції дає змогу виявити вплив діяльності підприємства на довкілля на кожному етапі виробництва, а екологічний аудит сприяє оперативній та точній перевірці відповідності діяльності господарств визначеним екологічним вимогам. Впровадження цих методів є визначальним фактором у підвищенні відповідальності лісових господарств перед громадою та природою.

1.3. Порівняння досвіду українського та польського досвіду ефективного розвитку лісового господарства

Для порівняння з Україною, доцільно використати, країну яка в минулому була в схожому економічному становищі. Тому було вирішено порівняти країну з якою межує Україна, а саме Республіку Польща.

Українське лісове господарство, здебільшого контролюється державою, але вирізняється більшим ступенем децентралізації. Ключовим регулятором виступає Державне агентство лісових ресурсів України (ДАЛРУ), хоча прозорість його роботи менша, аніж у польських колег. Україна відстає у впровадженні сучасних технологій, демонструє нижчий рівень сертифікації та відчутну фінансову залежність від державного бюджету та міжнародної підтримки.

У Польщі лісівництво переважно зосереджене в руках держави, управління ним здійснюється централізовано через Державне лісове агентство «Lasowy Państwowe». Основним завданням цього агентства є стаке ведення лісового господарства, забезпечення охорони лісів, підтримка екологічної рівноваги та досягнення економічної вигоди. Польська модель відрізняється наявністю чіткої нормативно-правової бази, значним рівнем сертифікації лісів (FSC), а також активним використанням фінансових коштів з європейських фондів.

Переваги які хотілось би виділити в Польщі:

– чітке законодавство та прозоре управління – чітко визначена нормативно-правова база, яка регулює діяльність у сфері лісового господарства. Управлінські рішення є прозорими, що сприяє підвищенню ефективності та зменшенню корупційних ризиків;

– активна міжнародна співпраця та фінансування – лісові господарства активно залучають міжнародні фінансові ресурси, зокрема європейські гранти та фонди, що дозволяє значно покращити матеріально-технічну базу та впроваджувати новітні технології;

– високий рівень сертифікації та екологічних стандартів – поширеною є система сертифікації лісів відповідно до міжнародних стандартів (наприклад, FSC), що гарантує екологічно відповідальне лісокористування та підтримку високих стандартів захисту навколишнього середовища;

– використання сучасних технологій – підприємства лісового господарства широко використовують сучасні інформаційні технології для моніторингу стану лісів, автоматизації процесів управління, що дозволяє підвищити точність і ефективність виконання господарських робіт.

Серед недоліків можна виділити один який є дуже важливим у прийнятті рішень, а саме бюрократичні процедури які сповільнюють процес прийняття рішень.

Якщо ж говорити про Україну то варто зазначити що, в нашій країні є дві важливі переваги в порівнянні з Польщею:

1. Значний потенціал для розвитку за рахунок наявності великих лісових площ. Україна володіє великими площами лісових ресурсів, зокрема в Карпатському, Поліському та Лісостеповому регіонах. Це створює можливості для розвитку не лише деревообробної галузі, а й екологічного туризму, мисливського господарства та рекреаційного використання лісів.

2. Наявність міжнародних програм підтримки. У сфері лісового господарства в Україні реалізовано низку міжнародних програм технічної допомоги, спрямованих на модернізацію управління, запровадження систем екологічного моніторингу та підвищення стандартів охорони довкілля. Серед них я б хотів виділити SFI та RESILPINE.

Порівняння особливостей української і польської систем розвитку лісового господарства представлено на рисунку 1.1.

Рис. 1.1. Порівняння особливостей української і польської систем розвитку лісового господарства (побудовано автором на основі джерел [18, 19])

Коротко про SFI. Даний проект був започаткований в рамках співробітництва між Німеччиною та Україною. «Метою проектів SFI/SNFI є підвищення

спроможності щодо лісової політики, головним чином пов'язаної з Національною інвентаризацією лісів, державним управлінням лісовим господарством та плануванням ведення лісового господарства на основі європейського та німецького досвіду, інтегрованого в загальну структуру Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» [18].

Результати яких досягло це співробітництво можна вважати вражаючими оскільки:

«1. Національна лісова політика та стратегії розвитку лісового господарства вдосконалені та приведені у відповідність до вимог ЄС з урахуванням проаналізованих наборів даних Національної інвентаризації лісів (НІЛ).

2. Зміцнено Українське державне проєктне лісовпорядне виробниче об'єднання (Укрдержліспроєкт) з метою забезпечення а) належного аналізу даних НІЛ та їх впровадження на місцях та б) покращення планування управління лісовим господарством.

3. Розроблено організаційну структуру та процедури ведення лісового господарства державного підприємства «Ліси України» з метою сприяння багатофункціональному сталому управлінню лісами» [18].

Якщо ж говорити про RESILPINE, то хотілось би виділити що завданням даного проєкту було «Переформування соснових деревостанів до наближених до природи лісів на прикладі ДП «Львівське лісове господарство» і Страдцівського навчально-виробничого лісокомбінату.

«Проєкт зосереджується, зокрема, на: дослідження потенціалу природної регенерації сосни для відновлення лісів, визначення стратегій проріджування для управління життєво важливими (стійкими) та якісно цінними сосновими (змішаними) лісами, перетворення однорідних одновікових лісів в різновікові змішані ліси, дендроекологічні аналізи бука, дуба та сосни для аналізу впливу змін клімату» [19].

Серед недоліків можемо виділити одні з найважливіших на мою думку:

– недосконале законодавство та проблеми з прозорістю – законодавча база, яка визначає правила лісового господарства, нерідко втрачає актуальність,

містить протиріччя або не відповідає європейським нормам, що ускладнює як ефективне управління лісами, так і залучення інвестицій в галузь;

- недостатнє використання інноваційних технологій – на більшості лісогосподарських підприємств бракує сучасних управлінських інструментів, на кшталт ГІС-систем, дистанційного моніторингу чи електронного документообігу;

- низький рівень державного фінансування – більшість підприємств опинилися перед викликом постійного фінансового дефіциту, що суттєво зменшує перспективи вкладень у модернізацію обладнання, підтримку лісового господарства та розвиток трудових ресурсів;

- обмежені екологічні стандарти та низький рівень сертифікації – лише невеличка частка українських лісів сертифікована за міжнародним стандартом FSC, що ускладнює доступ продукції на ринки Євросоюзу та негативно впливає на конкурентоспроможність лісової галузі загалом.

Проведений аналіз свідчить, що Україна має значні можливості для покращення діяльності в галузі лісового господарства. Використовуючи досвід Польщі, Україна може досягти суттєвого прогресу, зокрема через вдосконалення законодавства, підвищення прозорості, впровадження інноваційних технологій та посилення екологічних стандартів. Реалізація цих рекомендацій сприятиме формуванню конкурентоспроможного лісового господарства, орієнтованого на сталий розвиток.

Порівняння досвіду лісової галузі Польщі та України виявило низку відмінностей у функціонуванні обох систем, акцентуючи як на перевагах, так і на недоліках. Польща вражає своєю ефективністю, що є результатом прозорого управління, використання сучасних технологій та підтримки з боку європейських організацій. Україна ж, маючи значний природний та кадровий потенціал, стикається з рядом проблем: недосконалість нормативної бази, недостатній рівень цифровізації, обмежене фінансування та високий рівень корупції. Отже, адаптація польського досвіду потребує комплексної реформи лісової галузі в Україні, що включає законодавчі зміни, інвестиції в

інфраструктуру, оновлення кадрів та впровадження принципів прозорості та сталого розвитку.

Законодавчі акти, які регулюють лісове господарство, часто не відповідають вимогам сучасності, мають внутрішні протиріччя або не гармонізовані з європейськими стандартами, що негативно впливає на ефективність управління та інвестиційну привабливість галузі.

Більшість лісових підприємств не мають сучасних систем управління, таких як геоінформаційні системи, системи дистанційного моніторингу або електронний документообіг.

Процеси вирубки лісу, його транспортування та реалізації часто не є прозорими, що сприяє тіншовим схемам, втраті прибутків та шкодить екології.

Лише частина українських лісів сертифіковані за міжнародними стандартами FSC, що обмежує доступ продукції на ринки ЄС та зменшує конкурентоспроможність галузі.

Більшість підприємств вимушені працювати в умовах постійного браку фінансування, що ускладнює інвестиції в технічне переоснащення, охорону лісів та персонал.

Попри позитивні аспекти польської моделі, бюрократичні процедури у сфері лісового господарства можуть бути громіздкими та тривалими, що іноді призводить до затримки у прийнятті важливих рішень та реалізації проектів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Загальна характеристика лісового господарства у Волинській області

Лісове господарство Волині відіграє ключову роль у створенні екологічної безпеки, збереженні розмаїття життя, підтримці економічного та соціального розвитку області, а також у забезпеченні місцевого населення лісовими багатствами. Область розташована у лісистій частині Полісся України, де ліси займають значну площу. «Згідно інформації від Державного агентства лісового господарства України, а саме посилаючись на публічний звіт голови даного структурного підрозділу, лісистість регіону у 2024 році становить близько 31% – що є одним з найбільших показників по Україні» [20].

«Станом на 2025 рік організаційно лісове господарство Волинської області за даними «Північно-Західного міжрегіонального управління лісового та мисливського господарства» налічує в собі 8 надлісництв, які підпорядковуються філії «Поліський лісовий офіс» ДСГП «Ліси України» [21].

Ключові напрями діяльності включають:

- лісовідновлення
- заготівлю та первинну обробку деревини,
- захист лісів,
- ведення мисливського господарства.

Розглянемо кожен з цих напрямів діяльності за період 2019-2023рр. (табл. 2.1).

Аналіз даних таблиці 2.1 свідчить, що в 2023 році площа відтворення лісів становила 266 га. Станом на 2019 рік площа лісовідновлення становила 7095 га. За 5 років відбулося зменшення до 266 га. В порівнянні з 2022 роком площа лісовідновлення зменшилася до 0.

Таблиця 2.1. Площа, на якій проведено роботи з відтворення лісів за 2019-2024 роки

Показник	Рік				
	2019	2020	2021	2022	2023
Площа відтворення лісів (га), у т.ч.	7112	5893	5627	3010	266
Площа лісовідновлення	7095	5843	5559	2916	266
Площа лісорозведення	17	50	68	94	0

Примітка. Побудовано автором на основі джерела [22].

За даними таблиці спостерігається різке зменшення відтворення лісів протягом 5 років. Зменшення площі відтворення у 2022 році на 2617 га, сталось у зв'язку з повномасштабною війною. Але площа лісорозведення збільшилася на 26 га. У 2023 році, майже усі лісові господарства втратили статус юридичної особи та почали підпорядковуватися «ДП Ліси України».

Надалі вивчено динаміку заготівля та реалізація продукції за 2022-2024 роки в регіоні (табл. 2.2).

Упродовж 2022–2024 років підприємства лісового господарства Волинської області, продемонстрували загальну позитивну динаміку у виробництві та реалізації лісової продукції. Як свідчать наведені дані, обсяги виробленої лісової продукції зросли з 1177,1 тис. м³ у 2022 році до 1208,9 тис. м³ у 2024 році. Порівняно з 2023 роком зростання становить 65,2 тис. м³, або 5,7%, а в порівнянні з 2022 роком – 31,8 тис. м³ (+2,7%). Така динаміка свідчить про стабільну виробничу діяльність та часткове оновлення технічної бази.

Особливо показовим є приріст реалізованої лісової продукції в межах України: у 2022 році цей показник становив 772,8 тис. м³, а у 2024 – вже 1238,3 тис. м³. Таким чином, спостерігається зростання реалізації на 465,5 тис. м³, або 60,24%.

Таблиця 2.2. Заготівля та реалізація продукції за 2022-2024 роки в регіоні

Показник	Роки			Відхилення 2024р. до 2023р.		Відхилення 2024р. до 2022р.	
	2022	2023	2024	(+,-)	%	(+,-)	%
Обсяг виробленої лісової продукції, тис.м ³	1177,1	1143,7	1208,9	65,2	5,70	31,8	2,70
Обсяг лісової продукції, реалізованої в межах України, тис.м ³	772,8	980	1238,3	258,3	26,36	465,5	60,24
Вартість лісової продукції, реалізованої в межах України, млн.грн	1392,8	1664,5	2086,5	422	25,35	693,7	49,81
Середня ціна реалізації одиниці лісової продукції, реалізованої в межах України, грн за м ³	1802,1	1698,5	1685	-13,5	-0,79	-117,1	-6,50

Примітка. Побудовано автором на основі джерела [22].

Це свідчить про значне поживлення внутрішнього попиту на деревину, а також про переорієнтацію підприємств на внутрішній ринок, можливо, через зниження експорту або стратегічне прагнення до зміцнення національного ринку деревини.

Зростання обсягів реалізації природно призвело до збільшення загальної вартості реалізованої лісової продукції. Це спостерігається у таблиці 2.2. а також на рисунку 2.1. У 2022 році вона становила 1392,8 млн грн, а вже у 2024 – 2086,5 млн грн. Приріст у 693,7 млн грн становить 49,81%. Це свідчить про суттєве збільшення грошових надходжень галузі та її вагоме значення для формування місцевих бюджетів та економіки регіону в цілому.

Однак, попри зростання обсягів реалізації, середня ціна реалізації одиниці лісової продукції у 2024 році дещо зменшилась і склала 1685 грн/м³ проти 1802,1 грн/м³ у 2022 році. Зниження становить 117,1 грн або 6,5%. Це може бути пояснено кількома факторами: зменшенням попиту на продукцію вищого класу, збільшенням частки дешевших сортів деревини, демпінговою ціновою політикою для забезпечення більшого збуту, або впливом загальної економічної ситуації в країні.

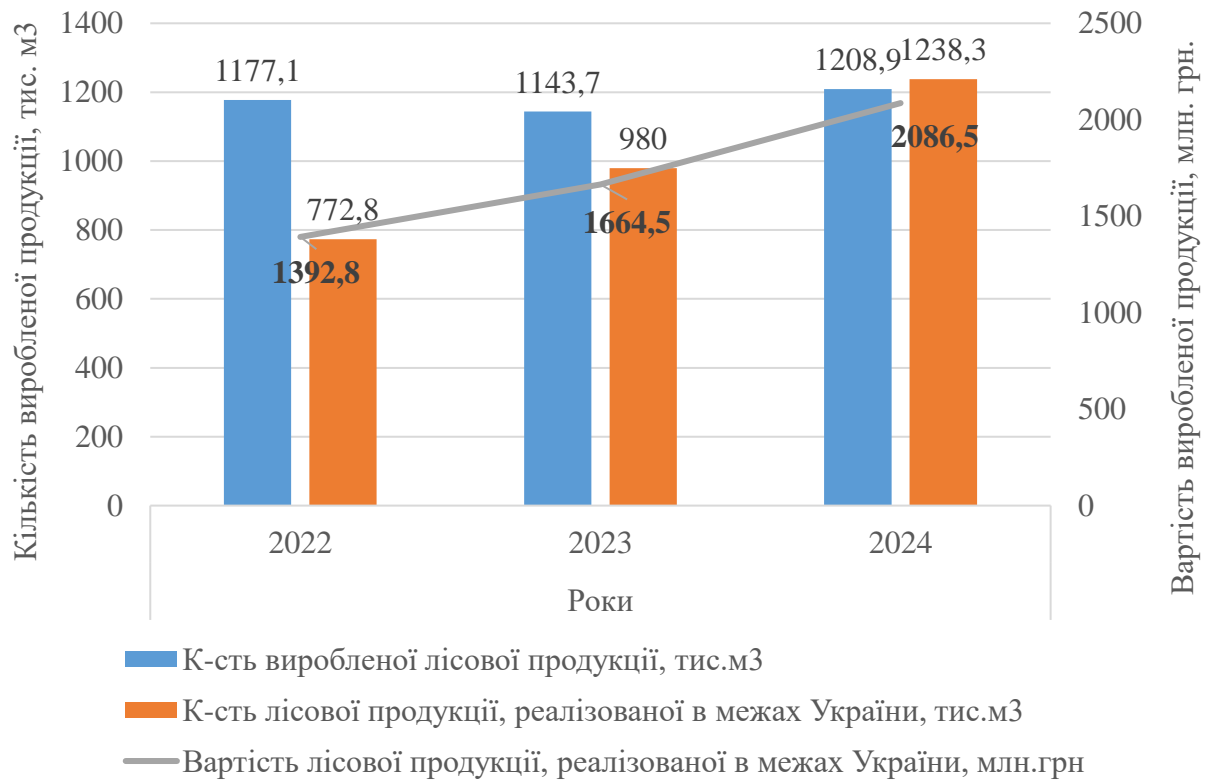

Рис. 2.1. Вплив кількості лісової продукції на її вартість за 2022–2024 роки (побудовано автором на основі джерела [22])

Захист лісів від шкідників і хвороб є одним із пріоритетних напрямів лісогосподарської діяльності, особливо в умовах змін клімату, антропогенного тиску та зниження природної стійкості лісових екосистем. Дані таблиці 2.3 відображають динаміку заходів щодо боротьби з осередками лісових шкідників і хвороб, площу насаджень, на яких здійснювалися лісозахисні заходи, та виявлену площу уражень.

У 2019 році площа ліквідованих осередків хвороб і шкідників становила 29 167 га, однак у наступні роки спостерігається різке зниження цього показника: 16 613 га (2020), 16 688 га (2021), 16 927 га (2022), і лише 1 373 га у 2023 році. Такий суттєвий спад свідчить або про значне зменшення фінансування або про втрату контролю над поширенням хвороб унаслідок недостатніх заходів. Дану динаміку можемо побачити на рисунку 2.2.

Таблиця 2.3. Динаміка площа захисту лісів від шкідників та хвороб у Волинській області за 2019-2023 рр.

Показник	Рік				
	2019	2020	2021	2022	2023
Площа осередків шкідників і хвороб лісу, ліквідованих заходами боротьби та під впливом природних факторів	29167	16613	16688	16927	1373
Площа насаджень, на якій проводилися лісозахисні заходи	13941	8343	10538	6290	500
Площа, на якій виявлено осередки шкідників і хвороб лісу	12114	11655	15074	13146	1355

Примітка. Побудовано автором на основі джерела [22].

Рис. 2.2. Динаміка площі захисту лісів за 2019–2024 роки (побудовано автором на основі джерела [22])

Подібну негативну динаміку демонструє і площа насаджень, на яких проводились лісозахисні заходи: із 13 394 га у 2019 році до всього 500 га у 2023 році. Це становить зниження більш ніж у 26 разів. Особливо різке скорочення відбулося після 2021 року (з 10 538 га до 6 290 га у 2022 році, і далі — до 500 га у 2023-му). Така тенденція може свідчити про системну кризу в профілактичних

роботах, відсутність належного фінансування, або зміну підходів до обліку лісозахисних заходів.

Щодо площі, на якій виявлено осередки ураження, то у 2019 році цей показник становив 12 114 га, у 2020 — 11 655 га, а у 2021 — 15 074 га. У 2022 році фіксується падіння до 13 146 га, а у 2023 році — лише 1 355 га. Водночас таке зменшення не обов'язково означає покращення санітарного стану лісів — швидше за все, йдеться про зниження моніторингової активності та недооблік уражених ділянок через скорочення робіт або персоналу.

2.2. Аналіз показників економічної діяльності підприємств лісового господарства у регіоні

Аналіз показників економічної діяльності підприємств дає змогу оцінити різні аспекти роботи підприємства, виявити сильні та слабкі сторони, а також розробити план оптимізації та покращення.

Основними показниками економічної діяльності підприємств лісового господарства можна назвати такі, як дохід, прибуток, рентабельність та витрати. Для аналізу даних показників використано звіти ДП «Ліси України» за 2023-2024 роки (табл. 2.4), оскільки дане підприємство розпочало господарську діяльність лише з 2023 року.

Аналізуючи динаміку структури доходів підприємства за 2023-2024 роки, слід відзначити помірну стабільність у ключовій статті доходу – чистому доході від реалізації. За аналізований період цей показник зріс лише на 47 661 грн, що становить всього 0,21%. Така незначна зміна свідчить про відносну стабільність операційної діяльності підприємства, однак одночасно вказує на відсутність суттєвих проривних змін у нарощуванні основних надходжень.

Разом із тим, варто зауважити, що інші операційні доходи показують більш виражений позитивний тренд. Вони збільшилися на 8 195 грн, що складає приріст у 1,81%. Це свідчить про активізацію підприємства в додаткових

напрямах діяльності, що позитивно впливає на фінансовий стан, хоча абсолютні величини поки що не є значними.

Таблиця 2.4. Динаміка структури доходів підприємства ДП «Ліси України» за 2023-2024рр

Показник	2023р	2024р	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
Чистий дохід від реалізації	23 058 244	23 105 905	47 661	0,21
Інші операційні доходи	453 343	461 538	8 195	1,81
Інші доходи	53 130	119 121	65 991	124,21
Інші фінансові доходи	66	3	-63	-95,45

Примітка. Побудовано автором на основі джерела [23].

Найбільш суттєвою зміною у структурі доходів підприємства є значне зростання статті «інші доходи». За один рік цей показник зріс більш ніж удвічі, а саме на 65 991 грн, або на 124,21%. Такий різкий приріст може бути зумовлений реалізацією підприємством разових операцій або появою нових джерел доходів, таких як продаж активів, отримання компенсацій чи додаткових субсидій.

Однак, бачимо різке скорочення інших фінансових доходів. Їх обсяг зменшився майже на 95,45%, що у абсолютному вираженні становить втрату 63 грн. Хоча абсолютне значення втрати невелике, значний відсотковий спад може свідчити про погіршення ефективності управління фінансовими активами або втрату певних фінансових джерел, що варто додатково дослідити і вжити заходів для запобігання негативних наслідків у майбутньому.

У цілому аналіз структури доходів свідчить про загальну фінансову стабільність підприємства з тенденцією до поступового розвитку за рахунок альтернативних доходів. Водночас, необхідним є посилення контролю за фінансовою діяльністю, зокрема, за доходами, які залежать від ефективності управління фінансовими інструментами та активами.

Проаналізуємо витрати даного підприємства за 2023-2024рр. (табл. 2.5).

За даними таблиці ми бачимо, що показник собівартості реалізації демонструє незначне зростання на 22 476 тис. грн, або на 0,14%. Така тенденція є прийнятною та свідчить про контрольованість виробничих витрат на основну продукцію, проте зростання необхідно регулярно моніторити, щоб не допустити погіршення прибутковості.

Таблиця 2.5. Динаміка суми витрат підприємства за 2023-2024 рр.

Вид витрат	2023 рік (тис. грн)	2024 рік (тис. грн)	Абсолютне відхилення, +, -	Відносне відхилення, %
Собівартість реалізації	15 986 445	16 008 921	22 476	0,14
Адміністративні витрати	2 610 062	3 081 041	470 979	18,04
Витрати на збут	591 826	542 158	-49 668	-8,39
Інші операційні витрати	809 119	1 003 122	194 003	23,98
Фінансові витрати	5 099	1 776	-3 323	-65,17
Інші витрати	26 292	14 948	-11 344	-43,15

Примітка. Побудовано автором на основі джерела [23].

Адміністративні витрати значно збільшились на 470 979 тис. грн, що становить приріст 18,04%. Це свідчить про можливе розширення апарату управління, зростання зарплат, додаткових витрат на утримання офісу чи консультативні послуги. Така динаміка може потребувати оптимізації витрат задля забезпечення ефективності управлінського процесу.

При аналізі витрат на збут помічено їх зменшення на 49 668 тис. грн або на 8,39%. Цей позитивний аспект може свідчити про підвищення ефективності маркетингової та торгової політики підприємства, оптимізацію логістики або зниження вартості реклами.

Водночас, інші операційні витрати зросли значно – на 194 003 тис. грн, або на 23,98%. Такий значний ріст потребує додаткового аналізу, оскільки може включати непередбачені витрати, штрафи, збитки чи інші витрати, які підприємство могло б оптимізувати.

Суттєве скорочення (на 65,17%) зафіксовано у статті фінансових витрат, що зменшились на 3 323 тис. грн. Це може свідчити про покращення умов

кредитування, оптимізацію фінансового менеджменту або скорочення використання позикових коштів.

Значне скорочення зазнали інші витрати, що зменшились на 43,15%, що еквівалентно зниженню на 11 344 тис. грн. Це може бути пов'язано з покращенням контролю за випадковими витратами або скороченням разових негативних подій, таких як списання активів чи штрафні санкції.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що підприємство демонструє як позитивні (зниження фінансових витрат та витрат на збут), так і негативні (значне зростання адміністративних та інших операційних витрат) зміни в структурі витрат.

Проаналізувавши доходи та витрати розглянемо динаміку фінансових результатів та рентабельності підприємства (табл. 2.6).

За даними таблиці 2.6 спостерігаємо незначне зростання чистого доходу від реалізації на 47 661 грн, або на 0,21%, що підтверджує стабільність надходжень від основної діяльності підприємства. Проте таке мале зростання навряд чи суттєво вплинуло на покращення загального фінансового становища.

Одночасно спостерігається незначне збільшення собівартості реалізації продукції, яке становило 22 476 грн, або на 0,14%. Така динаміка свідчить про контрольованість витрат виробництва, але водночас вказує на обмежений потенціал для підвищення ефективності управління витратами.

Найбільш тривожним показником є падіння чистого прибутку підприємства на 390 700 грн, що становить зниження на 13,61%. Це суттєве зменшення може бути зумовлене ростом адміністративних витрат, інших операційних витрат або іншими чинниками, що знижують загальний фінансовий результат діяльності підприємства.

Зниження чистого прибутку безпосередньо відобразилося на показнику рентабельності діяльності підприємства, який знизився з 12,45% у 2023 році до 10,73% у 2024 році, що складає падіння на 13,79%. Така тенденція свідчить про погіршення ефективності діяльності підприємства, зниження

конкурентоспроможності та потребує впровадження коригуючих управлінських рішень.

Таблиця 2.6. Динаміка фінансових результатів та рентабельності підприємства за 2023-2024 рр.

Показник	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення (тис. грн)	Відносне відхилення (%)
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	22284374	22332035	47661	0,21%
Собівартість реалізації, тис. грн	15543456	15565932	22476	0,14%
Валовий прибуток, тис. грн	6740918	6766103	25185	0,37%
Чистий прибуток, тис. грн	2870000	2479300	-390700	-13,61%
Рентабельність діяльності, %	12,45	10,73	-1,72	-13,79%

Примітка. Побудовано автором на основі джерела [23].

Таким чином, аналізуючи динаміку фінансових результатів, можна констатувати необхідність посилення контролю витрат, впровадження заходів щодо збільшення доходів та оптимізації внутрішніх процесів задля відновлення позитивної динаміки прибутку та рентабельності.

2.3. Оцінка показників ефективності лісового господарства у регіоні

Оцінка ефективності лісового господарства Волинської області є комплексним завданням, яке вимагає всебічного аналізу економічних, екологічних та соціальних показників. Цей підхід дозволяє отримати об'єктивне уявлення про поточний стан галузі, виявити ключові проблеми та визначити пріоритетні напрямки для її сталого розвитку. Аналіз ґрунтується на даних за 2019-2024 роки, а також на інформації, отриманій з фінансової звітності ДП «Ліси України».

Економічна ефективність лісового господарства Волинської області демонструє неоднозначну динаміку. З одного боку, спостерігається позитивна тенденція щодо обсягів виробництва та реалізації лісової продукції, що свідчить про адаптацію галузі до ринкових умов та внутрішнього попиту. З іншого боку, аналіз фінансових результатів виявляє суттєві виклики у сфері прибутковості та рентабельності.

Для аналізу оцінки ефективності лісового господарства потрібно дізнатися лісовий фонд в Волинській області. Таблиця 2.7 відображає дані щодо лісового фонду та його розподілу за різними категоріями в розрізі підприємств Волинського обласного управління лісового та мисливського господарства. У ній представлені загальна площа лісових угідь, а також деталізація площ, вкритих та не вкритих лісовою рослинністю, включаючи лісові культури, плантації, лісові розсадники та незімкнуті лісові культури. Ці дані дозволяють оцінити структуру лісових ресурсів та ефективність лісовідновлювальних робіт по кожному з лісогосподарських підприємств Волині.

За даними таблиці 2.7 можемо здійснити об'єктивну оцінку структури лісових угідь, виявити основні тенденції та особливості ведення лісового господарства в регіоні, що є критично важливим для формування та корегування стратегій сталого розвитку лісового сектору.

Загальна площа лісового фонду, що перебуває у віданні Волинського обласного управління лісового та мисливського господарства, становить 1 354 860,8 тис. га. Цей значний показник підкреслює високий рівень лісистості Волинської області та визначальну роль лісових ресурсів у її природно-ресурсному потенціалі та економічному розвитку. Переважна більшість лісового фонду – 546 805,7 тис. га – вкрита лісовою рослинністю, що свідчить про високий ступінь заліснення та ефективність заходів з лісовідновлення та лісорозведення, реалізованих у попередні періоди. Водночас, значна площа – 104 757,4 тис. га – віднесена до земель, не вкритих лісовою рослинністю.

Таблиця 2.7. Розподіл площі лісового фонду за категоріями земель у Волинській області станом на початок 2024 року

Постійні лісокористувачі, власники лісів, інші землекористувачі, у користуванні яких є лісові ділянки, землі запасу	Загальна площа, га	Лісові землі, тис. га						усього лісових земель*
		вкриті лісовою рослинністю		не вкриті лісовою рослинністю				
		усього	із них лісові культури	незімкнуті лісові культури	зруби	галявини, біополяни	лісові дороги, просіки, розриви	
Філія «Володимир-Волинське ЛМГ»	820994,57	73539,27	39639,8	5892,3	995,3	613,4	1054,3	79242
Філія «Городоцьке ЛГ»	29523,1	25262,5	9951	604,3	159	289,2	591,6	27708,3
Філія «Камінь – Каширське ЛГ»	80380,5	72391,2	27084,1	1482,1	314,8	792,7	1135,8	78441,1
Філія «Ківерцівське ЛГ»	78634,7	70470,7	32057,1	1854,9	855,5	698,4	1134,9	75233,1
Філія «Ковельське ЛГ»	65619,9	58996,5	22243,2	1008,4	699,9	295,5	1009,1	62122,5
Філія «Колківське ЛГ»	47155,8	41102	14213,1	1459,4	1780,8	824	872,1	46244,4
Філія «Любешівське ЛМГ»	52824,5	44539,8	11436,9	1070,4	1770,8	276	797,3	48694,9
Філія «Любомльське ЛГ»	79588,00	71627,4	29248,3	948,6	2497,9	617,8	1774,9	77585,5
Філія «Маневицьке ЛГ»	52224,6	44919	20046,6	1818,3	2148,8	280,6	972,7	505156,4
Філія «Ратнівське ЛМГ»	47915,2	43957,3	19113,1	750,7	1452,8	318,5	887,1	47145,4
РАЗОМ по філіях:	1354860,88	546805,7	225033,2	16889,4	12675,6	5006,1	10229,8	1047574

Примітка. Побудовано автором на основі джерела [27].

Ця категорія вимагає особливої уваги, оскільки може включати різноманітні ділянки: тимчасово не заліснені площі після суцільних рубок, згарища, території, що потребують лісорозведення, або землі, призначені для інфраструктурних потреб лісового господарства. Детальний аналіз причин незалісненості цих площ є необхідним для розробки адекватних заходів щодо їх подальшого продуктивного використання або трансформації.

Серед площ, вкритих лісовою рослинністю, найбільшу частку становлять лісові культури – 293 348,2 тис. га. Цей показник є прямим свідченням інтенсивної лісовідновлювальної діяльності, спрямованої на відтворення та розширення лісових насаджень. Висока питома вага лісових культур підтверджує пріоритетність штучного лісовідновлення в регіоні, що є важливим для забезпечення стійкості лісів та їх продуктивності.

Площа незімкнутих лісових культур, що становить 12 675,6 тис. га, відображає обсяг молодих насаджень, які ще не досягли стадії зімкнутості крон, що характерно для початкових етапів їхнього розвитку. Динаміка цього показника є індикатором успішності лісовідновлення та майбутнього поповнення площ, вкритих лісовою рослинністю. Планації займають 2 006,1 тис. га, тоді як лісові розсадники та теплиці – 102,29 тис. га. Останні, хоч і займають порівняно невеликий обсяг, мають стратегічне значення для вирощування якісного садивного матеріалу, необхідного для забезпечення безперервності циклу відтворення лісів. Площі під лісовими дорогами, просіками та кварталними просіками – 8 229,8 тис. га – є невід'ємною частиною інфраструктури лісового господарства, що забезпечує доступ до лісових ділянок, проведення лісогосподарських заходів та ефективну охорону лісів.

Аналіз таблиці в розрізі окремих лісомисливських господарств (ЛМГ) дозволяє виявити регіональні особливості та ефективність управління лісовим фондом. Зокрема, Волиндержлісгосп (339 994,57 тис. га) та Маневицьке ЛМГ (79 380,00 тис. га) є лідерами за загальною площею лісового фонду, що свідчить про їхню ключову роль у лісогосподарському комплексі області. Волиндержлісгосп також лідирує за площею лісових культур (73 939,37 тис. га), що корелює з його

загальною площею та відображає значні обсяги робіт з відтворення лісів. На противагу, підприємства з меншою площею лісового фонду, такі як Камінь-Каширське ЛМГ та Ковельське ЛМГ, стикаються зі своїми специфічними викликами та можливостями. Важливим аспектом є порівняння частки земель, не вкритих лісовою рослинністю, відносно загальної площі по кожному ЛМГ. Наприклад, у Ліщинінського ЛМГ значна частка площ не вкрита лісовою рослинністю, що може вказувати на потребу в посиленні заходів із заліснення або відображати специфіку ведення господарства на цих територіях. Показники площ лісових розсадників та теплиць також різняться, при цьому Ківерцівське ЛМГ виділяється серед інших (295,3 тис. га), що може вказувати на його функцію як базового підприємства з вирощування садивного матеріалу для регіону.

Узагальнюючи, можемо сказати, що у регіоні проходить інтенсивна лісогосподарська діяльність, спрямована на відтворення та раціональне використання лісових ресурсів. Значні обсяги лісових культур підтверджують пріоритет штучного лісовідновлення. Проте, наявність значних площ, не вкритих лісовою рослинністю, вимагає подальшого поглибленого вивчення причин та розробки цілеспрямованих стратегій для їхнього ефективного використання або заліснення. Деталізовані дані по кожному ЛМГ надають цінну інформацію для точкового аналізу ефективності управління лісовими ресурсами, ідентифікації проблемних ділянок та розробки індивідуальних планів розвитку, що є запорукою забезпечення сталого лісокористування та збереження екологічної стабільності Волинської області.

Представлена на наступному етапі аналізу таблиця 2.8 ілюструє обсяги проведених рубок лісу (у тис. м³) окремими лісокористувачами Волинської області за 2022 та 2023 роки. Аналіз цих даних дозволяє відстежити динаміку лісозаготівельної діяльності та оцінити її зміни, що є ключовим для моніторингу інтенсивності лісокористування та відповідності природоохоронним нормам.

За даними таблиці 2.8 спостерігаємо деталізовану інформацію про обсяги рубок лісу, здійснених окремими лісокористувачами Волинської області, за 2022 та 2023 роки.

Таблиця 2.8. Динаміка кількості проведення рубок у регіоні за 2022–2023 рр.

Назва лісокористувачів	Кількість проведення рубок, тис м ³		Абсол. відхил. 2023р. до 2022р.	Відносне відхилення, %
	2022	2023		
Філія «Володимир-Волинське ЛМГ»	53,658	56,134	2,476	4,61
Філія «Городоцьке ЛГ»	35,005	36,656	1,651	4,72
Філія «Камінь-Каширське ЛГ»	78,458	73,137	-5,321	-6,78
Філія «Ківерцівське ЛГ»	12,96	13,375	0,415	3,20
Філія «Ковельське ЛГ»	49,836	55,464	5,628	11,29
Філія «Колківський ЛГ»	57,356	60,3	2,944	5,13
Філія «Любешівське ЛМГ»	41,3	40,3	-1	-2,42
Філія «Любомльське ЛГ»	69,099	53,372	-15,727	-22,76
Філія «Маневицьке ЛГ»	83,632	99,11	15,478	18,51
Філія «Ратнівське ЛМГ»	56,826	42,032	-14,794	-26,03
Разом по філіях	538,13	529,88	-8,25	-10,53

Примітка. Побудовано автором на основі джерела [27].

Аналіз абсолютних та відсоткових змін цих показників дозволяє глибоко оцінити динаміку лісозаготівельної діяльності, виявити ключові тенденції та особливості функціонування лісового сектора в регіоні.

Загальний обсяг проведених рубок по всіх лісокористувачах Волинської області склав 538,13 тис. м³ у 2022 році, зменшившись до 529,88 тис. м³ у 2023 році. Це свідчить про незначне загальне скорочення інтенсивності лісозаготівельної діяльності в регіоні за звітний період, яке становить 8,25 тис. м³ або -1,53%. Таке відносне незначне зменшення може бути пов'язане з різними факторами, включаючи зміни у ринковому попиті на деревину, коригування планів рубок з урахуванням екологічних обмежень або погодних умов.

Аналіз даних по кожному лісокористувачу виявляє суттєву диференціацію в динаміці обсягів рубок, що відображає індивідуальні особливості господарювання та вплив локальних факторів. Підприємства, що продемонстрували зростання обсягів рубок, включають ДП «Володимир-Волинське ЛМГ» (+4,61%), ДП «Горохівське ЛМГ» (+4,72%), ДП «Камінь-Каширське ЛМГ» (+3,20%), ДП «Ковельське ЛМГ» (+11,29%) та ДП «Колківське

ЛМГ» (+5,13%). Найбільший приріст обсягів рубок спостерігається у ДП «Маневицьке ЛМГ», яке збільшило показники на 15,476 тис. м³ (+18,51%). Цей значний приріст свідчить про активізацію лісозаготівельної діяльності даним підприємством, що може бути пов'язано з його ресурсним потенціалом або реалізацією великих інвестиційних проектів.

Водночас, деякі підприємства продемонстрували скорочення обсягів рубок. Зокрема, ДП «Камінь-Каширське ЛГ» скоротило обсяги на 6,78%, а ДП «Любешівське ЛМГ» – на 2,42%. Найбільше абсолютне та відсоткове падіння зафіксовано у ДП «Любомльське ЛМГ» (-22,76%), ДП «Цуманьське ЛМГ» та ДП «Рожищенське ЛМГ» (по -26,03%). Таке суттєве скорочення вимагає детального аналізу причин, які можуть включати завершення масштабних рубок, зміну лісогосподарських пріоритетів, несприятливі погодні умови або логістичні труднощі. Синхронність падіння у ДП «Цуманьське ЛМГ» та ДП «Рожищенське ЛМГ» може вказувати на вплив спільних регіональних факторів.

Узагальнюючи, загальний обсяг проведених рубок лісу на Волині у 2023 році відносно 2022 року демонструє незначне зменшення, що може свідчити про стабілізацію або перегляд лісозаготівельних планів у контексті регіональної та загальнонаціональної ситуації. Однак, за цим агрегованим показником приховується значна неоднорідність у діяльності окремих лісокористувачів. Існують підприємства, які активно нарощують обсяги рубок, що може вказувати на їхній розвиток та ефективне використання ресурсів.

Водночас, суттєве скорочення обсягів рубок у ряду інших лісгоспів потребує подальшого поглибленого дослідження з метою виявлення конкретних причин та факторів, що спричинили таку динаміку. Це може бути пов'язано з оптимізацією лісосічного фонду, впливом зовнішніх економічних або екологічних факторів, або зміною пріоритетів у лісогосподарській політиці.

Повний аналіз цих тенденцій є ключовим для формування обґрунтованих рекомендацій щодо подальшого раціонального та сталого лісокористування у Волинській області. Загалом, економічна ефективність лісового господарства

Волинської області характеризується зростанням обсягів виробництва та реалізації, але зі значним зниженням прибутковості та рентабельності. Це свідчить про неефективне управління витратами та, можливо, про неоптимальну цінову політику, яка не компенсує зростаючі витрати. Така ситуація потребує термінового втручання та розробки заходів з оптимізації фінансової діяльності.

Оцінка екологічної ефективності є ключовою для сталого розвитку лісового господарства, оскільки ліси виконують критично важливі екосистемні функції. Аналіз показує значне погіршення ситуації за основними екологічними показниками (табл. 2.9).

Таблиця 2.9. Динаміка показників лісовідновлення та лісорозведення Волинської області за 2019-2023 рр.

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відносне відхилення 2023р. 2019 р. (%)
Площа лісовідновлення, га	7095	6229	6245	3628	266	-96,25%
Площа лісорозведення, га	425	338	321	185	129	-69,65%
Загальна площа лісокультурних робіт, га	7520	6567	6566	3813	395	-94,75%

Примітка. Побудовано автором на основі джерел [20, 21].

З таблиці 2.9 видно катастрофічне падіння площі лісовідновлення. Якщо у 2019 році вона становила 7095 га, то до 2023 року цей показник зменшився до 266 га, що означає скорочення на 96,25%. Це є вкрай тривожним сигналом, оскільки недостатнє лісовідновлення ставить під загрозу майбутні лісові ресурси та екологічну стійкість регіону.

Аналогічна негативна динаміка спостерігається і в площі лісорозведення, яка зменшилася з 425 га у 2019 році до 129 га у 2023 році (-69,65%). Загальна площа лісокультурних робіт, відповідно, скоротилася на 94,75%.

Таблиця 2.10 представляє ключові економічні та соціальні показники функціонування суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у сфері лісового господарства та лісозаготівель на Волині, за період з 2016 по 2023 рік.

Таблиця 2.10. Динаміка основних показників розвитку суб'єктів господарювання виду економічної діяльності «лісове господарство та лісозаготівлі» у Волинській області за 2016-2023 роки

Показники	2016р.	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.
Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання, осіб	4386	3888	3105	2642	2625	2473	581
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання, тис. грн	989151,1	1524521,2	1150119,7	1104385,2	1718324,7	1888991,7	157833,2
Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання, тис. грн.	1011683,5	1552493,3	1172562,3	1083681,0	1724602,3	1869300,0	164194,4
Додана вартість за витратами виробництва суб'єктів господарювання, тис. грн.	502476,6	718560,3	492520,5	458129,4	918081,4	972320,3	87499,3
Витрати на оплату праці суб'єктів господарювання, тис. грн.	267840,6	402638,4	308057,9	284974,8	458208,6	464086,1	51181,5
Витрати на плату праці суб'єктів господарювання в середньому на 1 зайнятого працівника, тис. грн	61,1	103,6	99,2	107,9	174,6	187,7	88,1

Примітка. Побудовано автором на основі джерел [26].

Дані охоплюють такі аспекти, як чисельність зайнятих працівників, обсяги реалізованої та виробленої продукції, додана вартість, а також витрати на оплату

праці та середньомісячна заробітна плата. Ці показники є фундаментальними для аналізу динаміки розвитку галузі та виявлення її економічних тенденцій у регіональному розрізі.

Насамперед, спостерігається стійка тенденція до скорочення кількості зайнятих працівників. Якщо у 2016 році в галузі працювало 4386 осіб, то до 2023 року їхня чисельність зменшилася до 2473 осіб, що становить скорочення майже на 43,7%. Таке значне зменшення може бути наслідком впровадження автоматизації та механізації виробничих процесів, оптимізації штатної чисельності, міграційних процесів або загального скорочення виробничих потужностей.

Ця тенденція, з одного боку, може свідчити про підвищення продуктивності праці, але з іншого – викликати питання щодо соціальних наслідків та потенційного дефіциту кваліфікованих кадрів у майбутньому.

Водночас, обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) демонструє значне зростання у гривневому еквіваленті протягом аналізованого періоду. З 989151,1 тис. грн у 2016 році показник зріс до 1578833,2 тис. грн у 2023 році. Найбільш суттєве зростання припало на 2021 та 2022 роки. Аналогічна динаміка простежується й для обсягу виробленої продукції, який збільшився з 1011683,5 тис. грн у 2016 році до 164194,4 тис. грн у 2023 році, досягаючи пікових значень також у 2021-2022 роках.

Це свідчить про стабільність виробничих процесів та їх орієнтацію на ринковий попит. Зростання реалізованої та виробленої продукції за одночасного скорочення чисельності працівників підтверджує значне підвищення продуктивності праці в галузі (рис. 2.3).

Показник доданої вартості за витратами виробництва також демонструє позитивну динаміку, збільшившись з 502476,6 тис. грн у 2016 році до 87499,3 тис. грн у 2023 році. Зростання доданої вартості є сприятливим сигналом, оскільки вказує на ефективність виробничих процесів та здатність підприємств генерувати більшу економічну цінність від своєї діяльності, що, ймовірно,

пов'язано з більш раціональним використанням ресурсів та впровадженням сучасних технологій.

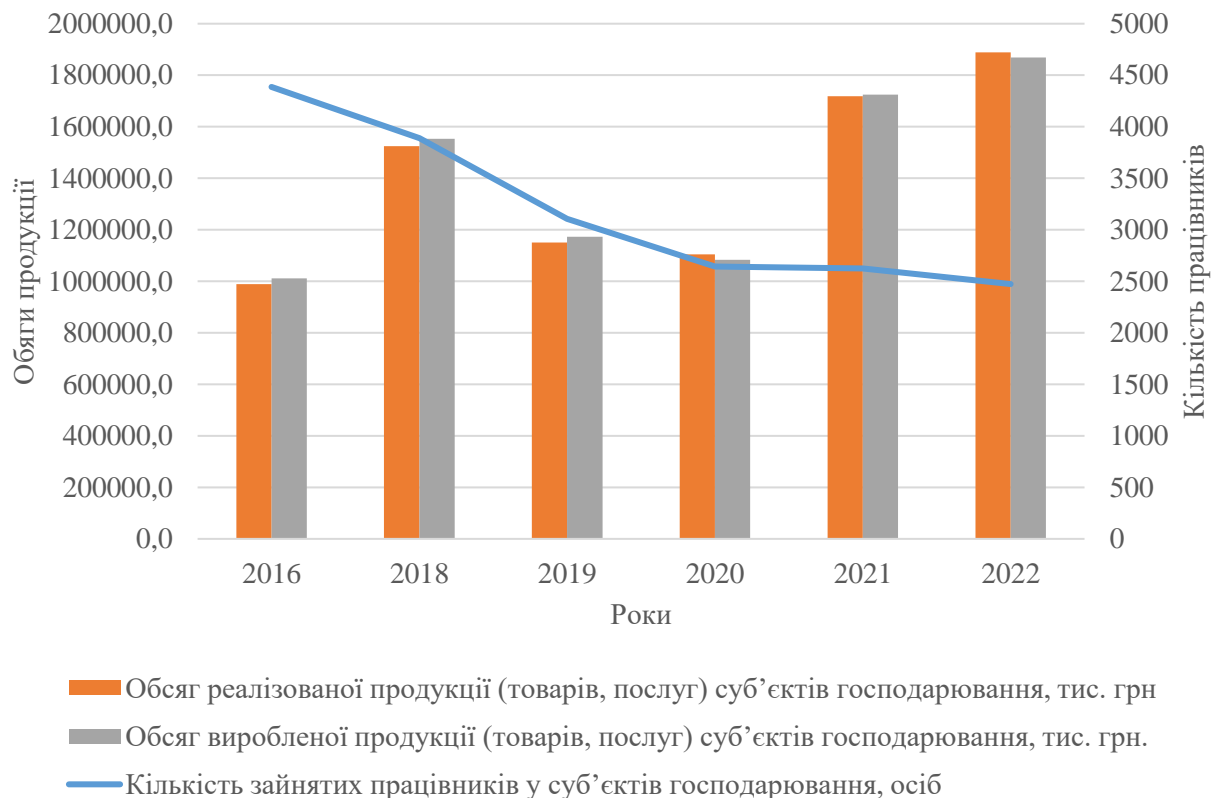

Рис. 2.3 Динаміка обсягів реалізованої та виробленої продукції та кількості зайнятих працівників суб'єктів господарювання сфери лісового господарства та лісозаготівель у Волинській області за 2016-2022 роки (побудовано автором на основі джерела [26])

Витрати на оплату праці суб'єктів господарювання також демонструють стійке зростання: з 267840,6 тис. грн у 2016 році до 511185,1 тис. грн у 2023 році. Це зростання є очікуваним наслідком підвищення рівня заробітних плат та загальних інфляційних процесів у країні. Проте, найбільш показовим для оцінки добробуту працівників галузі є показник витрат на оплату праці на 1 зайнятого працівника (середньомісячна заробітна плата). Він демонстрував значне та стабільне зростання з 61,1 тис. грн у 2016 році до 187,7 тис. грн у 2022 році. Однак, у 2023 році спостерігається різке падіння цього показника до 88,1 тис. грн. Таке помітне скорочення середньомісячної заробітної плати за один рік є тривожним сигналом, який потребує окремого глибокого дослідження для

встановлення його причин (наприклад, зміна структури виплат, вплив економічної ситуації, пов'язаної з воєнними діями) та розробки заходів щодо забезпечення стабільного та гідного рівня оплати праці в галузі.

Підсумовуючи попередній аналіз, можна зробити висновок, що лісогосподарська та лісозаготівельна галузь Волинської області демонструє загальне зростання ефективності виробництва, що підтверджується збільшенням обсягів реалізованої та виробленої продукції, а також зростанням доданої вартості, незважаючи на скорочення чисельності зайнятих працівників. Це свідчить про інтенсифікацію виробничих процесів та підвищення продуктивності праці. Водночас, значне скорочення кількості працівників та особливо різке падіння середньомісячної заробітної плати у 2023 році вказують на існуючі виклики соціально-економічного характеру, які вимагають подальшого аналізу та розробки відповідних управлінських рішень для забезпечення сталого розвитку галузі.

На додаток до операційних показників, таблиця 2.11 також містить ключові фінансові результати діяльності суб'єктів господарювання лісового сектору Волині.

Таблиця 2.11. Динаміка показників прибутку та збитку до оподаткування суб'єктів господарювання виду економічної діяльності «лісове господарство та лісозаготівлі» у Волинській області за 2016-2023 роки

Показник	2016р.	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.
Прибуток до оподаткування підприємств, тис. грн.	79295,3	46036,6	20102,6	17994,2	107376,6	179522,4	10561,4
Збиток до оподаткування підприємств, тис. грн.	-1117,5	-449,4	-7495,3	-2372,0	-7357,6	-1258,3	-524,6
Чистий результат до оподаткування (сальдо), тис. грн.	78177,8	45587,2	12607,3	15622,2	100019,0	178264,1	10036,8

Примітка. Побудовано автором на основі джерел [26].

Зокрема, представлені дані щодо прибутку до оподаткування, збитку до оподаткування та чистого фінансового результату (сальдо) за аналізований період. Ці показники є вирішальними для оцінки фінансової ефективності та стабільності функціонування галузі.

Динаміка прибутку до оподаткування демонструє значні коливання протягом аналізованого періоду. У 2016 році галузь демонструвала значний прибуток у розмірі 79295,5 тис. грн. Проте, у наступні роки спостерігалось суттєве падіння прибутку до 46036,6 тис. грн у 2018 році та 20102,6 тис. грн у 2019 році, досягнувши мінімального значення у 2020 році – лише 1799,4 тис. грн. Таке зниження може бути пояснене впливом економічних криз, змінами ринкової кон'юнктури, зростанням операційних витрат або іншими несприятливими макроекономічними чи галузевими факторами.

Однак, починаючи з 2021 року, спостерігається відновлення та значне зростання прибутку, який сягнув 107376,6 тис. грн у 2021 році та досяг пікового значення у 179522,4 тис. грн у 2022 році. Це зростання може бути пов'язане з підвищенням цін на лісопродукцію, підвищенням ефективності управління або зростанням попиту на продукцію галузі. Проте, у 2023 році прибуток знову різко знизився до 10561,4 тис. грн, що є тривожним сигналом і потребує детального обґрунтування, можливо, з огляду на вплив повномасштабного вторгнення, зміну умов ведення господарської діяльності або падіння ринкових цін.

Аналіз показників збитку до оподаткування також виявляє певну динаміку. У більшості років фіксується наявність збиткових підприємств або загального збитку для галузі. У 2016 році збиток становив 1117,5 тис. грн. Зростання збитку спостерігалось у 2019-2021 роках, досягнувши пікового значення у 7357,6 тис. грн у 2021 році. Ця тенденція може корелювати з періодом загального економічного спаду, а зростання збитку навіть за умови відновлення прибутку може свідчити про збільшення кількості або обсягів збиткових підприємств, у той час як загальний прибуток формується за рахунок успішніших гравців ринку. Проте, у 2022 та 2023 роках збиток суттєво зменшився до 1258,3 тис. грн та 524,6

тис. грн відповідно, що є позитивною тенденцією і вказує на зменшення кількості або масштабу збиткових операцій у галузі.

Чистий фінансовий результат (сальдо прибутку та збитку) є агрегованим показником фінансового стану галузі. У 2016 році галузь демонструвала чистий позитивний результат у розмірі 78177,8 тис. грн. Наступні роки, а саме 2018-2020, характеризувалися суттєвим падінням чистого результату, який досяг мінімуму у 15622,2 тис. грн у 2020 році. Це підтверджує загальне погіршення фінансового стану галузі в цей період. Починаючи з 2021 року, відбувається різке зростання чистого результату до 100019,0 тис. грн, а у 2022 році досягається максимальне значення – 178264,1 тис. грн.

Це свідчить про значне покращення фінансового стану підприємств після періоду спаду. Однак, дані 2023 року вказують на новий, різкий спад чистого результату до 10036,8 тис. грн. Це падіння є дуже значним і повертає фінансові показники галузі до рівня, нижчого за показники 2019 року, що потребує негайної уваги та всебічного аналізу причин, чи є воно тимчасовим явищем, пов'язаним із зовнішніми факторами (наприклад, наслідками повномасштабної війни, логістичними обмеженнями, зміною державної політики у сфері лісозаготівлі та експорту), чи свідчить про системні структурні проблеми в галузі.

Підсумовуючи, фінансові результати діяльності суб'єктів господарювання лісового господарства та лісозаготівель на Волині характеризуються значною волатильністю протягом аналізованого періоду. Період 2018-2020 років був відзначений суттєвим спадом прибутковості, тоді як 2021-2022 роки продемонстрували вражаюче відновлення. Проте, дані 2023 року вказують на новий, різкий спад фінансових показників, який є найбільш критичним за весь аналізований період.

Дослідження показало, що лісовий фонд Волинської області є значним ресурсним потенціалом, що підтверджується великими площами, вкритими лісовою рослинністю, та активним веденням лісовідновлювальних робіт, зокрема через створення лісових культур. Однак, наявність значних ділянок, не

вкритих лісом, потребує подальшої уваги та розробки стратегій їх ефективного використання або заліснення. Аналіз обсягів рубок лісу виявив, що хоча загальний обсяг рубок у 2023 році дещо знизився порівняно з 2022 роком, в діяльності окремих лісокористувачів спостерігаються значні коливання, що може свідчити про перерозподіл лісосічного фонду або вплив локальних факторів.

Щодо економічних показників, у галузі простежується тенденція до оптимізації трудових ресурсів, що виражається у скороченні кількості зайнятих працівників. Незважаючи на це, спостерігається зростання обсягів реалізованої та виробленої продукції у грошовому виразі, що свідчить про підвищення продуктивності праці та ефективності виробничих процесів, а також про здатність підприємств створювати більшу додану вартість. Проте, фінансові результати діяльності демонструють значну волатильність. Після періоду зростання прибутковості у 2021-2022 роках, 2023 рік позначився різким падінням прибутку та чистого фінансового результату, що вимагає глибокого аналізу причин цього спаду та розробки антикризових заходів.

Таким чином, лісогосподарський комплекс Волинської області є динамічною системою, що адаптується до сучасних економічних та екологічних умов. Він демонструє потенціал до підвищення ефективності виробництва, але стикається з викликами, пов'язаними з кадровим забезпеченням та забезпеченням фінансової стабільності, особливо в умовах зовнішніх шоків. Подальший розвиток галузі вимагає комплексного підходу, що включає раціональне використання лісового фонду, впровадження інноваційних технологій, підвищення соціального захисту працівників та забезпечення сталого фінансового зростання.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У XXI столітті роль лісового господарства в системі національного природокористування та екологічної політики набуває особливої ваги, що підтверджується глобальними кліматичними змінами, погіршенням стану довкілля, зростанням потреб населення у ресурсах та необхідністю гармонізації економічного розвитку з принципами сталості. Ліси, як ключовий елемент біосфери, виконують не лише функцію джерела деревини, а й є надзвичайно важливим природним компонентом, що забезпечує захисні, кліматоутворювальні, рекреаційні та біорізноманітні функції. Це обумовлює потребу в ефективному та сталому управлінні лісовими ресурсами.

Незважаючи на значну увагу вітчизняних та зарубіжних дослідників (зокрема О.І. Петкова, А.О. Ярославського, І.А. Опенька, М. Радевої) до вивчення економічної ефективності лісогосподарської діяльності, її критеріїв та методів аналізу, адаптованих до специфіки галузі, досі відсутній єдиний, комплексний підхід до оцінювання, що враховував би не лише суто фінансові показники, а й екологічні та соціальні аспекти лісокористування. Така невизначеність утруднює прийняття раціональних управлінських рішень, особливо на регіональному рівні, як у Волинській області – одній з найлісистіших в Україні. Метою даної роботи було комплексне дослідження теоретичних засад та оцінка практичних показників ефективності лісового господарства, а також розробка обґрунтованих пропозицій щодо її підвищення.

На основі проведеного дослідження, що охоплює теоретико-методологічні аспекти ефективності лісового господарства, аналіз стану галузі в Україні та Волинській області, а також оцінку ключових економічних та екологічних показників, можна сформулювати наступні висновки:

1. Теоретико-методологічні засади оцінки ефективності лісового господарства: Аналіз наукових джерел підтвердив багатоаспектність поняття «ефективність лісового господарства», яка виходить за рамки суто економічних показників. Доведено, що для об'єктивної оцінки необхідно застосовувати

комплексний підхід, який інтегрує економічну (фінансові результати, рентабельність, продуктивність), екологічну (лісовідновлення, лісозахист, збереження біорізноманіття) та соціальну (зайнятість, умови праці, рекреаційні послуги) складові. Визначено, що традиційні економічні показники ефективності, такі як чистий прибуток, рентабельність активів, рентабельність продажів, а також показники оборотності, є основними індикаторами фінансової успішності. Водночас, для лісової галузі є критично важливими специфічні показники, як-от обсяги заготівлі та реалізації деревини, середня ціна реалізації, собівартість продукції. Особливу увагу слід приділяти екологічним показникам, оскільки вони відображають здатність лісового господарства до самовідтворення та забезпечення екосистемних послуг. Методологічний інструментарій для аналізу включає факторний, порівняльний та динамічний аналізи, а також методи оцінки інвестиційних проєктів (NPV, IRR), що дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення.

2. Стан та тенденції розвитку лісового господарства в Україні та Волинській області: Лісове господарство України, попри значний природний потенціал (15,9% лісистості), характеризується низкою системних проблем. До них належать застаріла нормативно-правова база, недостатнє фінансування, низький рівень інноваційної активності та впровадження сучасних технологій, а також недосконалість системи державного управління, що призводить до низької прозорості та корупційних ризиків. Проведений аналіз показав, що Волинська область, будучи однією з найлісистіших в Україні (близько 31% лісистості), віддзеркалює загальнонаціональні тенденції. Вплив повномасштабної збройної агресії Російської Федерації посилив наявні проблеми, призвівши до деградації лісових екосистем на значних територіях, скорочення обсягів робіт та погіршення фінансового стану підприємств. Це вимагає першочергового впровадження заходів з відновлення та адаптації галузі до нових реалій.

3. Оцінка економічних показників ефективності лісового господарства Волинської області: Аналіз динаміки економічних показників за 2022-2024 роки виявив змішані тенденції. З одного боку, спостерігається зростання обсягів

виробленої (з 1177,1 тис. м³ у 2022 р. до 1208,9 тис. м³ у 2024 р.) та реалізованої на внутрішньому ринку лісової продукції (з 772,8 тис. м³ до 1238,3 тис. м³), що призвело до збільшення загальної вартості реалізованої продукції на 49,81%. Це свідчить про збереження виробничого потенціалу та певну адаптацію до умов внутрішнього ринку. З іншого боку, фінансові результати за 2023-2024 роки свідчать про критичне зниження прибутковості: чистий прибуток зменшився на 13,61%, а рентабельність діяльності – на 13,79%. Основними причинами цього є значне зростання адміністративних (на 18,04%) та інших операційних витрат (на 23,98%), а також зниження середньої ціни реалізації одиниці лісової продукції (на 6,50% у 2024 р. порівняно з 2022 р.). Це вказує на наявність системних проблем в управлінні витратами та неоптимальну цінову політику, що вимагає негайних коригуючих управлінських рішень.

4. Оцінка екологічних показників ефективності лісового господарства Волинської області: Екологічна ефективність лісового господарства Волинської області демонструє катастрофічне погіршення. Найбільш тривожним є різке падіння площі лісовідновлення – з 7095 га у 2019 році до 266 га у 2023 році, що становить скорочення на 96,25%. Це свідчить про системну кризу у відтворенні лісових ресурсів, яка загрожує майбутнім лісам та їхній здатності виконувати екологічні функції. Аналогічно, показники захисту лісів свідчать про значне зменшення активності: площа ліквідованих осередків хвороб і шкідників скоротилася на 95,29%, а площа насаджень, на яких проводились лісозахисні заходи – на 96,26%. Це, ймовірно, вказує на зниження моніторингу та недостатні заходи з боротьби із загрозами, що може призвести до неконтрольованого поширення шкідників та хвороб. Основними причинами такої ситуації є, ймовірно, недостатнє фінансування, зміни в системі управління та вплив воєнного стану, що обмежує проведення польових робіт та інвестиції в довгострокові екологічні проекти.

5. Соціальні аспекти ефективності та їх взаємозв'язок: Хоча прямі дані щодо соціальних показників були обмеженими, опосередкований аналіз вказує на потенційне погіршення соціальної ефективності. Зниження прибутковості

підприємств та скорочення обсягів екологічних робіт (лісовідновлення, лісозахист) може негативно позначитися на рівні зайнятості, оплаті праці та соціальних гарантіях для працівників галузі. Крім того, погіршення екологічного стану лісів зменшує їхній рекреаційний потенціал, що негативно впливає на якість життя місцевого населення та можливості для розвитку екотуризму.

6. Порівняльний аналіз досвіду України та Польщі: Досвід Польщі, як члена ЄС з розвиненим лісовим господарством, демонструє значні переваги. Польська модель характеризується чітким законодавством, високим рівнем прозорості управління, системним підходом до лісовідновлення та лісозахисту, активним залученням інноваційних технологій, високим рівнем сертифікації лісів (переважно FSC), а також ефективним механізмом фінансування та залучення інвестицій. На відміну від України, де існує недосконале законодавство, низький рівень прозорості, недостатнє використання інновацій та обмежене державне фінансування, досвід Польщі вказує на шлях до сталого розвитку лісового господарства через комплексні інституційні та технологічні реформи. Україна, маючи значний лісовий фонд, володіє потенціалом для запозичення найкращих європейських практик та гармонізації своєї лісової політики з міжнародними стандартами.

Підсумовуючи, лісове господарство Волинської області стикається зі значними викликами, особливо у сфері екологічної та економічної ефективності. Незважаючи на певне зростання обсягів виробництва, фінансові результати погіршуються, а екологічні показники перебувають у критичному стані. Це вимагає негайної та системної реакції з боку держави та галузі для забезпечення сталого розвитку лісового господарства та його здатності виконувати свої багатофункціональні ролі.

На основі проведеного аналізу та виявлених проблем, для підвищення комплексної ефективності лісового господарства Волинської області та України в цілому, пропонується реалізація наступних заходів:

1. Стратегічне планування та реформування системи управління лісовим господарством:

1.1. Розробка та впровадження Національної стратегії сталого розвитку лісового господарства України. Ця стратегія має стати ключовим документом, що визначатиме довгострокові цілі та індикатори для всіх аспектів ефективності – економічної, екологічної та соціальної. Вона повинна бути інтегрована з європейськими стандартами та вимогами сталого лісокористування, зокрема принципами FSC-сертифікації. Особливу увагу необхідно приділити врахуванню наслідків воєнного стану та потребам післявоєнного відновлення лісового фонду. Стратегія має включати механізми адаптації до кліматичних змін та розвитку «зеленої» економіки.

1.2. Посилення інституційної спроможності та прозорості управління. Необхідна комплексна реформа системи управління лісовим господарством, спрямована на зменшення бюрократичних процедур, підвищення прозорості прийняття управлінських рішень та мінімізацію корупційних ризиків. Це включає впровадження системи публічних закупівель, відкритого доступу до інформації про лісовий фонд та діяльність підприємств, а також посилення зовнішнього контролю та аудиту. Важливо посилити роль громадськості, наукових установ та незалежних експертів у формуванні лісової політики та контролі за її виконанням. Необхідне також оновлення кадрового потенціалу галузі через регулярне підвищення кваліфікації працівників, залучення молодих спеціалістів та створення системи їхнього професійного розвитку.

2. Підвищення економічної ефективності:

2.1. Оптимізація витрат та вдосконалення фінансового менеджменту. З огляду на значне зростання адміністративних та інших операційних витрат, необхідно провести детальний аудит усіх статей витрат для виявлення можливостей їх скорочення та оптимізації без шкоди для якості та обсягів основної діяльності. Впровадження сучасної системи бюджетування та контролю витрат на всіх рівнях управління дозволить забезпечити раціональне використання ресурсів. Посилення контролю за фінансовими активами та джерелами інших фінансових доходів допоможе уникнути втрат та підвищити їхню ефективність.

2.2. Диверсифікація джерел доходів та підвищення доданої вартості продукції:

– розвиток побічного лісокористування: активне стимулювання збору та переробки недеревинних лісових продуктів (гриби, ягоди, лікарські рослини, березовий сік, мед, продукти бджільництва тощо), що дозволить створити нові робочі місця, залучити місцеве населення та отримати додаткові доходи;

– розвиток лісового туризму та рекреаційних послуг: облаштування екотуристичних маршрутів, зон відпочинку, кемпінгів, розвиток кінних та велосипедних доріжок, створення умов для екологічної освіти та просвіти, що сприятиме залученню внутрішніх та міжнародних туристів;

– створення потужностей для глибокої переробки деревини на місцевому рівні: замість експорту кругляку чи первинної деревини, необхідно інвестувати у будівництво або модернізацію деревообробних підприємств, що виробляють продукцію з високою доданою вартістю (пиломатеріали, меблеві заготовки, паливні брикети та пелети, OSB-плити, целюлоза тощо), що дозволить збільшити прибуток, створити нові робочі місця та розвивати економіку регіону.

2.3. Підвищення ефективності реалізації продукції. Детальний аналіз причин зниження середньої ціни реалізації деревини та розробка стратегій для її стабілізації та підвищення. Це може включати фокус на виробництво продукції вищого класу, оптимізацію каналів збуту, прямий продаж кінцевим споживачам, уникнення посередників. Впровадження повністю електронних та прозорих торгових систем (наприклад, біржових торгів) для реалізації деревини дозволить забезпечити конкурентність та справедливе ціноутворення, мінімізуючи корупційні ризики.

3. Посилення екологічної ефективності та сталого лісокористування:

3.1. Масштабна державна програма відновлення лісів. Зважаючи на критичне падіння площі лісовідновлення, необхідна термінова розробка та реалізація довгострокової державної програми відновлення лісів.

Це потребує забезпечення стабільного та достатнього фінансування з державного бюджету, залучення міжнародних грантів та інвестицій (наприклад,

від Світового банку, ЄС, приватних інвесторів, що зацікавлені у вуглецевих кредитах), а також створення цільового фонду лісовідновлення.

У сфері технологій важливим є запровадження інноваційних та науково обґрунтованих методів лісовідновлення:

1) широке використання посадкового матеріалу із закритою кореневою системою, що забезпечує значно вищу приживлюваність та дозволяє подовжити терміни посадки;

2) застосування сучасних механізованих засобів посадки (лісосадильні машини) для підвищення продуктивності та зниження витрат;

3) розвиток власної лісорозсадницької бази із сучасним обладнанням для вирощування високоякісного посадкового матеріалу адаптованого до місцевих умов;

4) оптимізація видового складу лісових культур з урахуванням кліматичних змін та забезпеченням біорізноманіття.

У сфері моніторингу це передбачає впровадження ГІС-систем та дистанційного зондування землі для постійного моніторингу стану лісів, оперативного виявлення територій, що потребують лісовідновлення, та контролю за ефективністю проведених робіт.

3.2. Посилення лісозахисних заходів та санітарної безпеки:

– відновлення фінансування через забезпечення достатнього фінансування для проведення комплексних лісозахисних заходів, включаючи боротьбу зі шкідниками та хворобами;

– системи моніторингу шляхом впровадження сучасних систем моніторингу санітарного стану лісів, включаючи наземні обстеження, аерофотозйомку, використання дронів та ГІС-технологій для раннього виявлення осередків ураження та прогнозування їхнього поширення;

– інтегрований захист за рахунок застосування комплексного підходу до лісозахисту, що включає біологічні, хімічні та лісоводчі методи, а також розробка та впровадження програм інтегрованого управління шкідниками та хворобами;

– кадрова політика передбачає підвищення кваліфікації лісових фахівців у галузі лісової патології та ентомології, забезпечення їх необхідним обладнанням та ресурсами.

3.3. Збереження біорізноманіття та екосистемних послуг:

– посилення заходів щодо збереження рідкісних та зникаючих видів рослин і тварин, що мешкають у лісах Волинської області;

– проведення оцінки та розробка механізмів монетизації екосистемних послуг лісів (поглинання вуглецю, очищення повітря та води, збереження ґрунтів, регуляція клімату), що може стати додатковим джерелом фінансування для лісового господарства;

– збільшення площі природно-заповідного фонду, створення нових об'єктів ПЗФ у лісових масивах.

4. Інтеграція європейських стандартів та запозичення міжнародного досвіду:

4.1. Гармонізація законодавства та нормативної бази: Приведення національного лісового законодавства та підзаконних актів у відповідність до європейських норм, директив та стандартів сталого лісокористування (EU Forest Strategy, Timber Regulation). Особлива увага має бути приділена стандартам FSC-сертифікації, що забезпечує прозорість, відповідальність та сталість лісогосподарської діяльності.

4.2. Активне залучення міжнародної допомоги та інвестицій: Враховуючи значні потреби у фінансуванні післявоєнного відновлення та розвитку, необхідно активно залучати кошти з європейських фондів, міжнародних фінансових організацій (ЄБРР, Світовий банк), країн-донорів та приватних інвесторів. Важливо продовжити та розширити співпрацю в рамках таких програм, як SFI (Sustainable Forestry Initiative) та RESILPINE (Resilient Forests for Europe).

4.3. Впровадження сучасних технологій та інновацій:

– розвиток цифровізації через широке використання ГІС-систем (геоінформаційних систем), систем дистанційного моніторингу (супутникові знімки, дані дронів) для інвентаризації лісів, планування рубок, контролю за

дотриманням лісового законодавства та моніторингу пожеж. Впровадження електронного документообігу та автоматизації процесів управління лісовим господарством;

– розвиток інновацій в лісозаготівлі та переробці за рахунок використання сучасного, енергоефективного та екологічно безпечного обладнання для лісозаготівлі, що мінімізує негативний вплив на ґрунт та залишає мінімальні відходи, а також розвиток інноваційних технологій глибокої переробки деревини та використання відходів.

4.4. Запозичення досвіду Польщі шляхом детальнішого аналізу та адаптації успішних практик польського лісового господарства, зокрема:

– модель управління лісами (Державні Ліси Польщі), яка забезпечує ефективну координацію та фінансову самостійність;

– система моніторингу лісів та управління інформацією (лісова база даних).

– досвід сертифікації лісів та її економічних переваг;

– системи фінансування лісовідновлення та лісозахисту, включно з залученням коштів з європейських структурних фондів.

5. Покращення соціальної відповідальності та взаємодії з громадами:

5.1. Підвищення соціальних стандартів для працівників: Забезпечення конкурентного рівня заробітної плати, покращення умов праці та соціальних гарантій для лісівників. Інвестиції у безпеку праці, охорону здоров'я та професійний розвиток персоналу.

5.2. Розвиток рекреаційного потенціалу лісів: Створення та облаштування рекреаційних зон, екотуристичних маршрутів, зон для відпочинку та просвітницьких заходів у лісах Волині. Це сприятиме зростанню добробуту місцевого населення, розвитку малого бізнесу в сфері туризму та послуг.

5.3. Посилення взаємодії з місцевими громадами: Залучення громадськості до обговорення планів лісокористування, проведення громадських слухань, створення механізмів для зворотного зв'язку. Впровадження програм корпоративної соціальної відповідальності лісгосподарських підприємств, спрямованих на підтримку місцевих ініціатив та розвиток інфраструктури.

Реалізація запропонованих заходів потребує значних зусиль та скоординованих дій з боку держави, лісогосподарських підприємств, наукових установ, громадськості та міжнародних партнерів. Важливо розуміти, що підвищення ефективності лісового господарства є довгостроковим процесом, який вимагає не лише фінансових інвестицій, а й зміни підходів до управління, впровадження інновацій та підвищення кваліфікації кадрів.

Впровадження цих пропозицій дозволить не лише подолати існуючі проблеми та підвищити комплексну ефективність лісового господарства Волинської області, а й забезпечить його сталий розвиток, зміцнить екологічну безпеку регіону та України в цілому, сприятиме зростанню економічного потенціалу та покращенню добробуту місцевого населення. Це є стратегічно важливим кроком на шляху до європейської інтеграції України та забезпечення її сталого розвитку в умовах глобальних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Трусова Н.В, Присяжнюк Н.М., Федорук Ю.В., Федорук Н.М., Ткаченко О.В. Теоретичні підходи до розуміння категорії «економічна ефективність». *Ефективна економіка*. 2023. № 12. С. 158-160
2. Петков О.І. Економічна ефективність підприємств та фактори впливу на неї. *Український журнал прикладної економіки*. 2021. Т. 6, № 1. С. 392-399.
3. Ярославський А.О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 20(3). С. 174-177.
4. Іванченко В.В. Кривда О.В. Економічна ефективність розвитку персоналу підприємства. *Вісник Черкаського університету*. Серія : Економічні науки. 2018. Вип. 2. С. 95-101.
5. Паничок М.Ю., Кривуля П.В. Пристосовність різних підходів щодо інтерпретування категорій «ефект» та «ефективність» для вирішення завдань оцінювання використання економічного потенціалу регіону. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 3. С. 10-20.
6. Опенько І.А., Степчук Я.А., Цвях О.М. Економічна ефективність використання земель лісогосподарського призначення в умовах децентралізації влади. *Збалансоване природокористування*. 2019. № 2. С. 181-191.
7. Радева М.М. Економічна ефективність діяльності підприємства: методичний і практичний аспекти. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 4(2). С. 94-99.
8. Боровик Н.А., Гаєвська Н.М. До визначення поняття «економічна ефективність». *Дороги і мости*. 2008. Вип. 8. С. 29-32.
9. Кухта К., Орошан Т. Ефективність як основна економічна характеристика результативності виробництва. *Аграрна економіка*. 2018. Т. 11, № 1-2. С. 15-22.

10. Карпук А., Шостак М. Еколого-економічна ефективність лісокористування: сутність, оцінка, механізм забезпечення. *Економіст*. 2017. №9. С. 19-25
11. Чучук Ю.В. Теоретична сутність понять економічна ефективність та ефективність діяльності. *Ефективна економіка*. 2014. № 2
12. Волощук О.Г. Економічна ефективність виробництва продукції: сутність, види, ресурси, результат. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2009. № 31. С. 6-9.
13. Цюцяк І.Л., Цюцяк А.Л. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу: сутність та методика проведення. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2020. Вип. 1-2. С. 238-249
14. Кисіль Я.С., Кисіль М.С., Тітенко З.М. Рентабельність як основний показник ефективності управління активами підприємства. *Молодий вчений*. 2023. № 9. С. 18-21.
15. Черната Т.М., Сіненко І.О. Оцінка ефективності інвестиційних проектів за критерієм чистого приведенного доходу. *Фінанси України*. 2014. № 10. С. 109-118.
16. Борисенко В.О., Риженко Ю.Є. Визначення доцільності капіталовкладень методами внутрішньої норми рентабельності і чистої теперішньої вартості. *Продуктивність агропромислового виробництва*. 2017. № 29. С. 18-24.
17. Дубас Р.Г. Методичні підходи еколого-економічної оцінки лісових ресурсів. *Ефективна економіка*. 2011. № 11. С 96-98.
18. Сприяння плануванню та впровадженню багатofункціонального сталого управління лісами в Україні: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.sfi-ukraine.org.ua/about-project/>
19. Переформування соснових деревостанів до наближених до природи лісів в Україні. Національний лісотехнічний університет України: офіційний веб-сайт. URL: <https://nltu.edu.ua/index.php/diialnist/proiektna/pereformuvannia-sosnovykh-derevostaniv-do-nablyzhenykh-do-pryrody-lisiv-v-ukraini-resilpine>

20. Публічний звіт голови державного агентства лісових ресурсів України за 2024 рік. Держлісагентство України: офіційний веб-сайт. URL: <https://forest.gov.ua/agentstvo/komunikaciyi-z-gromadskisty/publichni-zviti-derzhlisagentstva/publichnyi-zvit-holovy-derzhavnoho-ahentstva-lisovykh-resursiv-ukrainy-za-2024-rik>

21. Північно-Західне міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства: офіційний веб-сайт. URL: https://nw.forest.gov.ua/?page_id=42537

22. Головне управління статистики у Волинській області: офіційний веб-сайт. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>

23. Жилінська О. І., Волошина В.С. Теоретичні аспекти оцінювання конкурентоспроможності підприємства на засадах бенчмаркінгу. *Бізнес Інформ*. 2012. № 10. С. 96-101.

24. Пирець Н.М., Гайдучок М.В. Використання swot-аналізу для визначення конкурентних переваг підприємства. *Економічний простір*. 2013. № 72. С. 220-229.

25. Шубалий, О. М., Косінський П. М. Економічне стимулювання комплексної переробки природних ресурсів у регіоні: монографія; Луц. нац. техн. ун-т. - Луцьк : ІВВ Луц. НТУ, 2019. 217 с.

26. Шубалий О.М. Трансформаційні процеси у лісовому секторі: інституціональні передумови та механізми реалізації : монографія; НАН України, ДУ «Ін-т економіки природокористування та сталого розвитку НАН України». Луцьк : Терен, 2015. 454 с.

27. Екологічний паспорт Волинської області за 2023 рік: Волинська обласна державна адміністрація: офіційний веб-сайт. URL: <https://voladm.gov.ua/article/ekologichniy-pasport-volinskoyi-oblasti-za-2023-rik/>